

Nyugat-magyarországi Egyetem
Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar
Gazdaságtudományi Intézet
Agrárgazdaságtani és Marketing Intézeti Tanszék

**A BROJLER ÁGAZAT JÖVEDELEMVISZONYAIT BEFOLYÁSOLÓ
TÉNYEZŐK ÖKONÓMIAI VIZSGÁLATA**

Kern Ágnes
I. évfolyam MSc

Konzulens:
Dr. Tenk Antal
Professor Emeritus

Mosonmagyaróvár
2013

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS, CÉLKITŰZÉSEK	3
1. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
1.1. AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS JELENTŐSÉGE, AZ ÁLLATÁLLOMÁNY ALAKULÁSA HAZÁNKBAN ÉS A VILÁGON	5
1.2. A VÁGÓBAROMFI TERMELÉS GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE, SZEREPE A VILÁGON ÉS MAGYARORSZÁGON.....	7
1.3. A PECSENYECSIRKE - HIZLALÁS SZERVEZÉSE, ÖKONÓMIÁJA, JÖVEDELMEZŐSÉGE	11
1.4. A VÁGÓBAROMFI-ÁGAZAT HELYZETE MAGYARORSZÁGON , KÖLTSÉG- ÉS JÖVEDELEMVISZONYOK	14
2. ANYAG ÉS MÓDSZER	17
3. SAJÁT VIZSGÁLATOK	19
3.1. A TARTÁSTECHNOLÓGIA FŐBB TÉNYEZŐINEK ELEMZÉSE A NÉGY BROJLERTARTÓ GAZDASÁGBAN	19
3.2. A FŐBB GAZDASÁGI ADATOK ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE	22
3.2.1 A naposcsibe árak alakulása.....	22
3.2.2 A takarmányköltség vizsgálata.....	22
3.2.3 A munkaerő költségének vizsgálata a brojler hizlalásban	25
3.2.4 Az energiaköltség vizsgálata a brojlerhizlalásban	25
3.3. A VIZSGÁLT GAZDASÁGOK KÖLTSÉG – ÉS JÖVEDELEMHELYZETE.....	26
3.3.1 A teljes költség vizsgálata	26
3.3.2. A költség szerkezet bemutatása.....	27
3.3.3 A vizsgált gazdaságok jövedelemalakulása	29
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	32
5. ÖSSZEFOGLALÁS	33
6. IRODALOMJEGYZÉK	34
7. ÁBRA- ÉS TÁBLÁZATJEGYZÉK	36
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	37
MELLÉKLET	39

BEVEZETÉS, CÉLKITŰZÉSEK

Dolgozatom célja a brojler ágazat jövedelemviszonyait befolyásoló tényezők ökonómiai vizsgálata, a hazai brojlertermelés jelenlegi helyzetének bemutatásán keresztül.

Magyarország évszázadok óta erős mezőgazdasággal és ahhoz kapcsolódó hagyományokkal rendelkező ország. Napjainkban azonban leginkább a csökkenő állatállomány és terméshozamok a jellemzőek, emiatt a mezőgazdaság fokozatosan háttérbe szorul. A gazdák jelentős része egyre nehezebben tud talpon maradni, sokan kénytelenek feladni a termelést, és más megélhetési lehetőséget keresni.

Hazánk Európai Unió csatlakozása pozitív és negatív változásokat is eredményezett. Jelentősen bővült például az igényelhető támogatások köre, és megnyílt az EU piaca a hazai termékek előtt. Mindezeket azonban szigorú Európai Unió intézkedések, jogszabályok kísérik, melyek betartása nem kevés feladatot jelent a magyar gazdáknak.

Vidékfejlesztő agrármérnökként úgy gondolom, hogy az ország elsődleges feladata a fenntartható mezőgazdaság megteremtése. Nem szabad hagyni, hogy a rendelkezésre álló jó minőségű termőföldeket ne szakszerűen hasznosítsák, és hogy tovább csökkenjen az állatállomány. Ezek együttesen az ország önellátó képességét biztosítják, emellett jelentős exportbevételt is eredményeznek.

A dolgozat középpontjában a hazai brojler ágazat, illetve annak jövedelemviszonyait befolyásoló tényezők vizsgálata áll. Jelenleg Magyarországon a fogyasztók körében a baromfihús a legkedveltebb a sertéshús mellett, aminek legfőbb oka a más húsokhoz képest alacsonyabb ár. A brojlertermelés feltételei kedvezőek hazánkban és viszonylag alacsony az ágazat eszközigénye is. A relatíve alacsonyabb árak ez az egyik fő oka, de korántsem az egyedüli.

Szakirodalmi forrásokra alapozva történik a hazai állatállomány változásának összehasonlítása európai adatokkal. Vizsgálat tárgyát képezi a termelés gazdasági szerepe, üzemgazdasági előnyei és hátrányai. Részletes bemutatásra és elemzésre kerül a szárnyas- baromfi fajok állományának alakulása hazánkban és a világon. A szekunder adatok mellett saját felmérésekből származó (primer) értékekre alapozva kerül sor a pecsenyecsirke hizlalás ökonómiai elemzésére. Ezekhez a vizsgálatokhoz brojlertartó gazdaságokból származó adatok szolgáltak alapul.

A saját vizsgálatok során azoknak a tényezőknek az elemzésére került sor, melyek a legmeghatározóbbak a jövedelemviszonyok alakulásában. A hizlalás jövedelmezőségét alapvetően a hízóalapanyag költsége, a ráhizlalt tömeg, a ráhizlalás önköltsége, az értékesítéskori tömeg és az értékesítési ár határozza meg. Fontos, hogy a brojlerhizlalásban jelen vannak olyan állandó elemek, amelyek függetlenek a hizlalás módjától. Ilyen a naposbaromfi ára és a különböző takarmányárak is.

A jövőre nézve fontos feladat a jövedelmezőség javítása, ami által megvalósulhat nemzetközi szinten is a versenyképesség fokozása. Mindez azonban csak új, korszerűbb technológiák, fejlesztések révén érhető el, melyek bevezetéséhez a hazai termelők nagy részénél hiányzik a megfelelő pénzügyi háttér.

Mindezek ellenére az egyre növekvő brojlertermelés tendenciái biztatóak hazánkban, sőt harmonizálnak a világ baromfitermelésével, ezért különösen fontos az ágazat jövedelemviszonyait befolyásoló tényezők vizsgálata.

1. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1. AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS JELENTŐSÉGE, AZ ÁLLATÁLLOMÁNY ALAKULÁSA HAZÁNKBAN ÉS A VILÁGON

„A haszonállattartás jelentősége és mértéke országok, vidékek, sőt gazdaságok szerint is rendkívül különböző és a természeti viszonyokon kívül főleg a közgazdasági viszonyoktól függ... A haszonállattartás helyes szervezése a gazda egyik legfontosabb, de egyben legnehezebb feladata is.”

(Reichenbach - Nagypataki Béla)

Ez a megállapítás száz év múltán, napjainkban is érvényes.

Magyarországon az állattenyésztés fogalma mindig szorosan kapcsolódott a mezőgazdasághoz, a falusi emberek életéhez, mindennapjaihoz. „Az állattenyésztés célja az állati eredetű termékek hazai fogyasztásának fedezése és az export útján értékesíthető árualapok előállítása” (MAGDA, 2003).

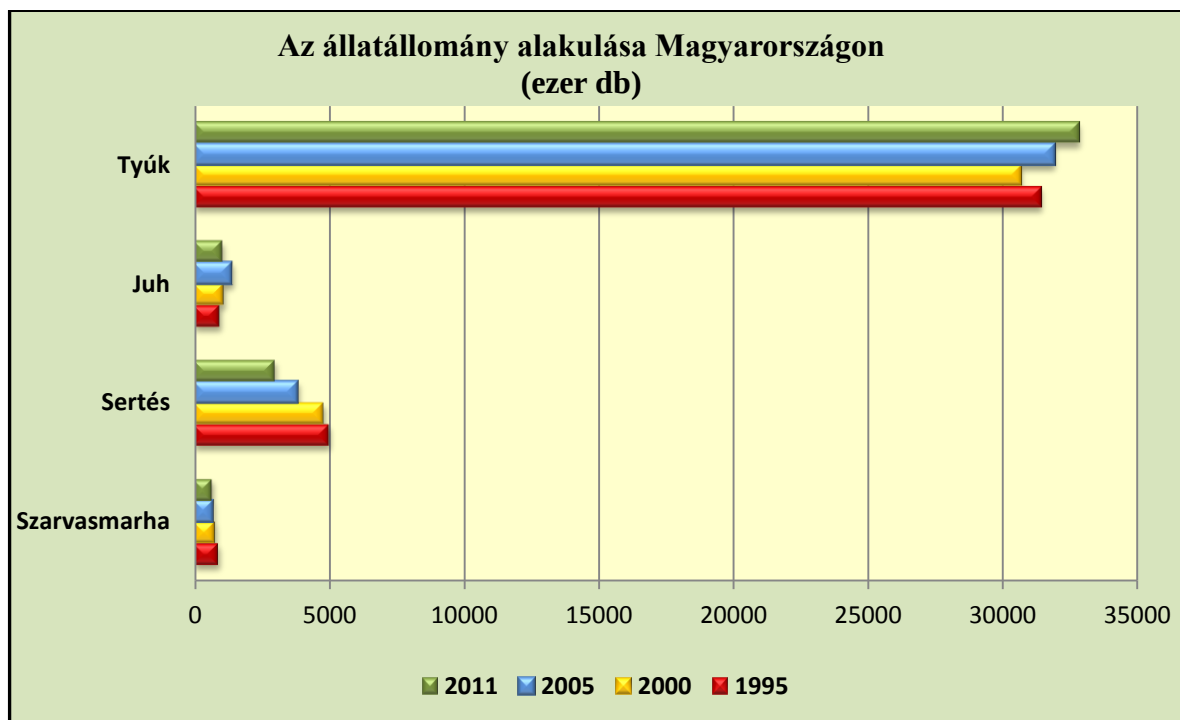
Elsődleges feladat az ágazat fenntarthatóságának biztosítása, hiszen a nem megfelelő szintű állattenyésztés esetében a mezőgazdaság egészében sem várható stabilitás, kellő fejlődés. Ha az állati termékek előállításáról beszélünk, akkor fontos hangsúlyozni, hogy abban viszonylag egyenletes foglalkoztatás, magas termelési költségek és nagy értékű eszközlektetés a jellemző. A különböző állattenyésztési ágazatok gazdasági rugalmassága és piacérzékenysége eltérő. Az állati termék előállítás üzemgazdasági jelentősége:

- termékei iránt folyamatos a kereslet, nélkülözhetetlenek a mindennapok során (hús, tej),
- folyamatos árbevétel biztosítanak, ennek köszönhetően a felhasznált forgóeszközök rövid idő alatt megtérülnek,
- az ágazatot az állatfaj, az üzemág, illetve az előállítandó termék határozza meg (pl.: pecsenyecsirke vagy árutojás-termelés),
- megélhetést és jövedelem - kiegészítést biztosít a mezőgazdaságból élők számára,
- a termelés időbeni ütemezése nagymértékben befolyásolja a jövedelmi viszonyokat,
- a tenyésztés megfelelő szintű szervezése befolyásolja a jövedelmet.

Hazánkban az utóbbi húsz év során a korábbi állatlétszámok jelentősen lecsökkentek, mivel az állattartók helyzete megfelelő támogatások hiányában, illetve a szigorú Európai Uniók szabályok miatt egyre nehezebbé vált. Az állomány-csökkenés olykor belső kényszerből fakad, a termelők a tenyészállatok értékesítésével próbálják fenntartani gazdaságuk fizetőképességét.

Az **1. ábra** a magyarországi állatállomány alakulását szemlélteti, melyre minden téren a csökkenő tendencia jellemző, ami csökkenő belső fogyasztással és exportvisszaeséssel járt. A

sertések száma 1995-óta csaknem a felére csökkent, de hasonló a helyzet a szarvasmarha ágazatban is. A juhok esetében a kezdeti növekedést egy erőteljesebb visszaesés követi, míg a tyúkállomány esetében stagnálás, majd növekedés látszik. A baromfiállomány együttes létszáma 2011 decemberében megközelítette a 33 millió egyedet.

1. ábra: Az állatállomány alakulása hazánkban

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2012

A magyarországi létszámadatok után az egész világra, illetve külön Európára vonatkozó állományadatok találhatóak az **1. táblázatban**. Jól látszik, hogy a szarvasmarha, a sertés és a szárnyas baromfifajok száma összességében növekvő tendenciát mutat az egész világon, míg a juhállomány 2010-es állománya szinte azonos az 1995-ös év állományával. A legdinamikusabb létszámváltozást – folyamatosan emelkedő tendenciával- a szárnyasbaromfi fajok érték el.

Ugyanakkor az Európára vonatkozó adatsorok terén ettől eltérő tendenciát figyelhetünk meg. Míg a világon összességében szinte minden állatfaj esetében növekednek a létszámok, addig Európán belül erőteljes visszaesést tapasztalni. A szarvasmarha, a sertés és a juh állományok 1995 és 2010 között folyamatosan csökkentek, hol kisebb, hol pedig nagyobb mértékben. Egyedül a szárnyasbaromfi fajok számánál állapítható meg, hogy az állomány 2010-es nagysága nagyobb, mint az 1995-ös évi, de lényeges növekedésről ebben az esetben sem beszélhetünk.

1. táblázat: Az állatállomány alakulása a világon, illetve Európában

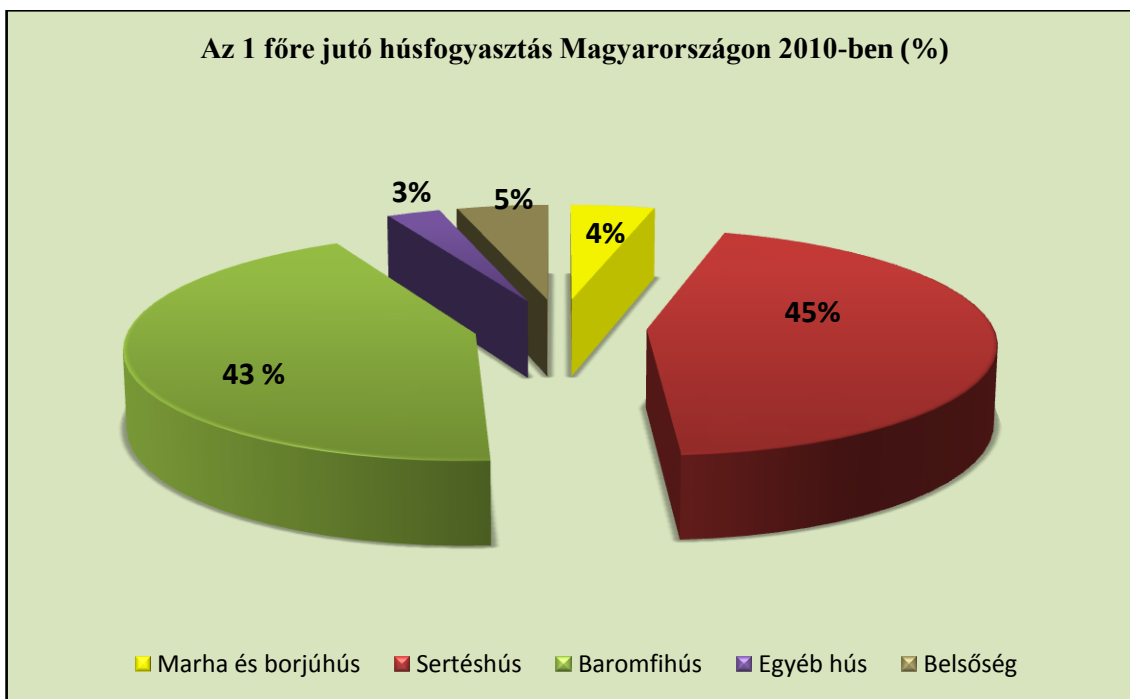
	Év	Szarvasmarha	Sertés	Juh	Szárnyas baromfi (ezer db)
Európa	1995	178 331 799	214 508 104	178 289 746	2 048 709
	2000	146 958 213	200 326 333	146 694 238	1 933 296
	2005	131 012 932	190 659 621	137 914 432	2 008 833
	2010	124 520 461	189 229 552	130 789 750	2 141 317
Világ	1995	1 326 103 819	898 956 461	1 076 079 076	14 464 560
	2000	1 313 205 036	898 786 681	1 059 736 756	16 054 041
	2005	1 368 026 229	905 939 769	1 099 671 843	18 816 630
	2010	1 430 101 597	964 942 333	1 077 762 456	21 666 059

Forrás: FAO, 2012

1.2. A VÁGÓBAROMFI TERMELÉS GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE, SZEREPE A VILÁGON ÉS MAGYARORSZÁGON

„A baromfiágazatok az egyes szárnyas háziállatfajok (tyúk, pulyka, lúd, kacska) tenyésztését, tartását, és velük folytatott termelést (hús, tojás, máj, toll) jelentik (**MAGDA**, 2003).”

Világgazdasági jelentőségüket két fő termék, a hús és a tojás élelmiszer-ellátásban betöltött szerepe határozza meg. A statisztikák szerint a baromfihús termelés dinamikusan fejlődik, amivel együttesen a fogyasztás mértéke is nő. Magyarországon 2010-ben az 1 főre eső csirkehús fogyasztás 24,6 kg volt, ami az összes húsfogyasztás 43,4%- a. (**2. ábra**)

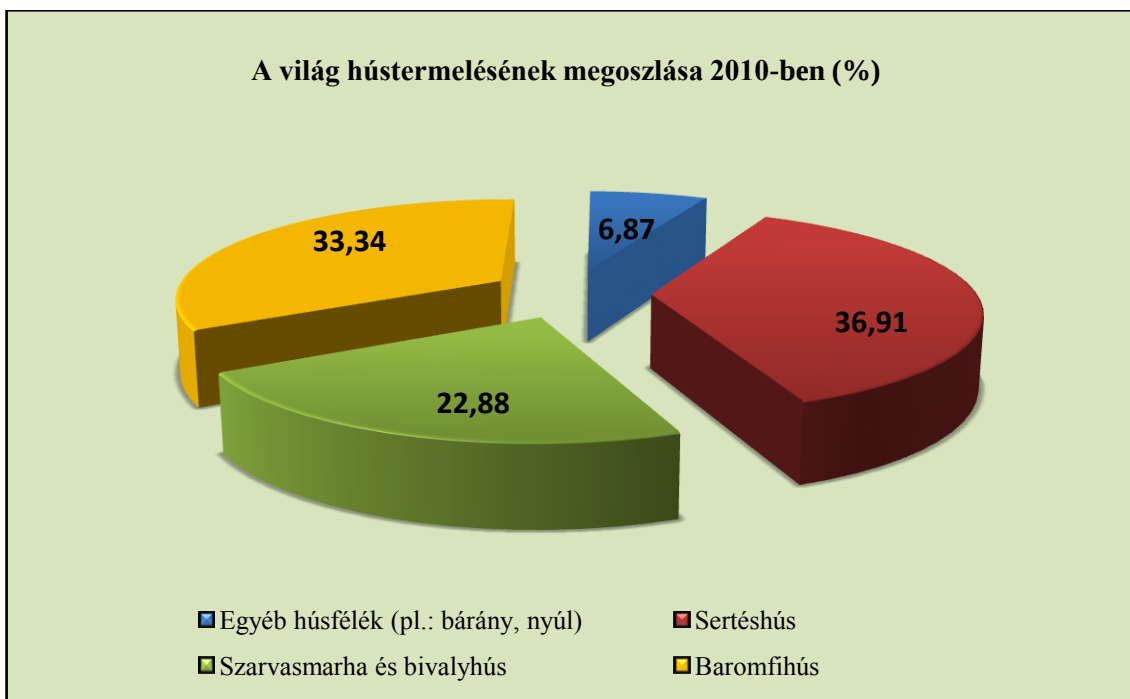
2. ábra: Az 1 főre jutó húsfogyasztás Magyarországon

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2012

A **2. ábrán** jól látszik, hogy a sertés-, és baromfihús fogyasztása a meghatározó hazánkban, a két húsféleség között mindössze 2% a különbség. A baromfihús fogyasztást jellemző növekvő tendencia nem véletlen, okai **MAGDA** (2003) szerint többek között:

- biológiai adottságok: a tyúkokra jellemző a nagy szaporaság és a jó alkalmazkodóképesség a környezeti feltételekhez;
- a pecsenyecsirke termelés feltételei hazánkban megfelelőek;
- más állattenyésztési ágazatokkal összehasonlítva alacsonynak mondható az eszközigény;
- az istállók kihasználtsága kiváló, legnagyobb az egységni területen előállított hús mennyisége;
- vallási szokások sehol nem tiltják a csirkehús és tojás fogyasztását;
- a takarmány energia- és fehérjetartalma a hizlalás során jól hasznosul;
- a melléktermékei jól felhasználhatóak (pl.: toll);
- a pecsenyecsirke húsa fontos helyet foglal el a táplálkozásban, mivel könnyen emészthető, zsírban szegény, elkészítésének mára számos formája ismert;
- a pecsenyecsirke különböző testrészeiből készült termékek széles skálája kielégíti a vásárlók igényét.

A világ összes hústermelése 2010-ben 295,4 millió tonna volt, melyből a baromfi húsfélék mennyisége 98,5 millió tonnát jelentett (**FAO, 2012**). A **3. ábra** százalékos formában mutatja a világ összes hústermelésének megoszlását 2010-ben.

3. ábra: A világ hústermelésének megoszlása 2010-ben (%)

Forrás: FAO adatok alapján saját szerkesztés, 2012

A termelésből a legnagyobb arányt a sertés-, és baromfihús tette ki. 2010-ben a 295,4 millió tonnából 98,5 millió tonna volt a baromfihús mennyisége (FAO, 2012).

Az üzemgazdasági előnyök mellett hazánkban akadnak olyan tényezők is, amelyek nem hatnak pozitívan az ágazat növekedésére. NÁBRÁDI és mtsai (2007) munkája alapján a hátrányok között meg kell említeni a keresleti-kínálati viszonyok ingadozását, valamint az alacsony jövedelemtermelő képességet. A zárt technológiák minden esetben hozzáértést igényelnek, míg az állatok nagyfokú telepi koncentrációja nagyobb veszélyt jelent a fertőzések szempontjából. A korszerű fajták igényesebbek a tartással szemben, és esetenként kialakulhatnak élőmunka csúcsok, pl.: vakcinázás, csőrözés).

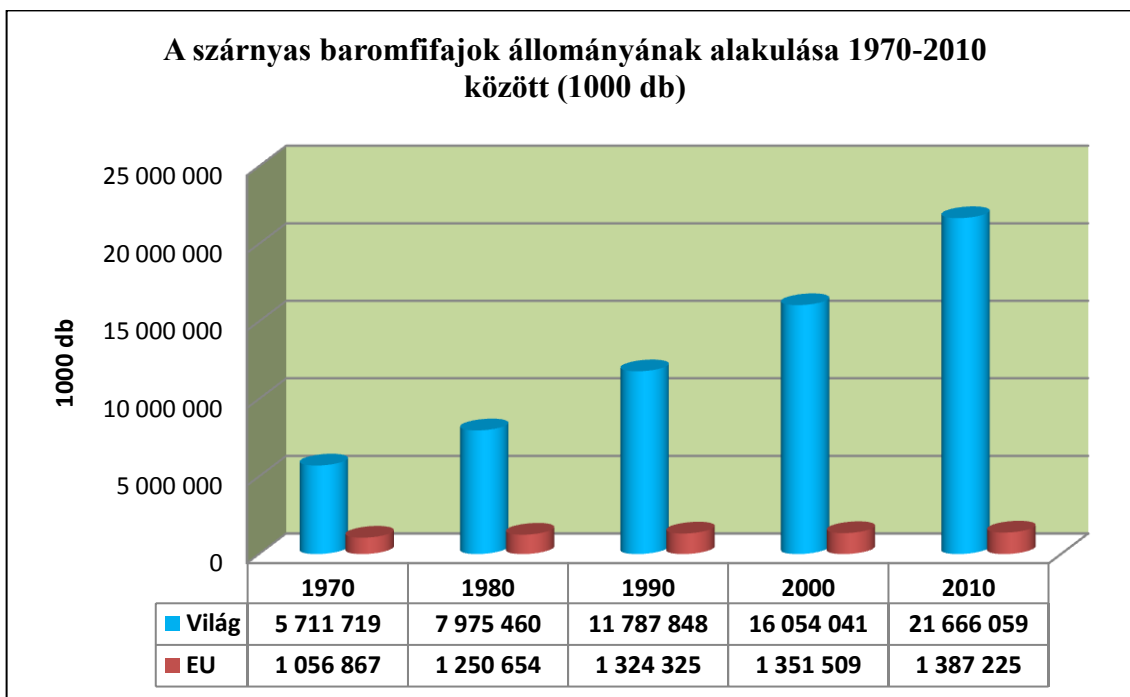
Az ágazat múltja egészen az 1930-as évekig nyúlik vissza. Ebben az időben jelent meg a pecsenyecsirke-előállítás, valamint az árutojás-termelés az USA-ban, ahol a fejlődés gyors ütemben haladt. Az 1960-as évekre már szinte az egész világon kialakultak a megfelelő feltételek (pl.: állategészségügy, takarmánytermesztés) a modern baromfitartáshoz.

Magyarországon is a '60-as években kezdődött meg a modern tyúktenyésztés és a feldolgozóipar kiépülése, melynek a magyar agrárgazdaságban mindig kiemelkedő szerep jutott. Fejlődése hosszú ideig szorosan összekapcsolódott a mezőgazdaság általános fejlődésével. „A magyar baromfi jelentőségét a múltban az adta meg, hogy hazánk baromfitenyésztése külterjes volt, azaz más állattal nem hasznosítható baromfitakarmányok gyűjtésén nyugodott (PAPP-SZALAY, 2001).”

SZŐLLŐSI-NÁBRÁDI (2008) szerint hazánkban az 1990-es években fellépő termeléseszköken hatására az új beruházások száma is kevesebb lett. Ennek eredményeként ma sok a korszerűtlen, nem megfelelő műszaki állapotban lévő telep, melyeket már az Európai Unió követelményeknek megfelelően kell átalakítani.

FÖLDI (2012) viszont az ágazat erősségét a magas belföldi fogyasztásban, az állatállomány jó genetikai hátterében, a hazai takarmánybázis rendelkezésre állásában, az állategészségügyi és élelmiszerbiztonsági háttér meglétében és az integrált termelés megvalósulásában látja.

A **4. ábra** a baromfifajok állományának alakulását mutatja a világon és az Európai Unióban.

4. ábra: A szárnyas baromfifajok állományának alakulása 1970-2010 között

Forrás: FAO adatok alapján saját szerkesztés, 2012

Az adatsor stabil, folyamatos növekedést mutat, igazolva ezzel, hogy a baromfifajok szerepe egyre hangsúlyosabb napjainkban. Megfigyelhető például, hogy 20 év alatt a világon megduplázódott az állomány, ugyanígy az Európai Unióban is folyamatosan emelkedő a tendencia.

Ezzel szemben hazánkban az állomány alakulását erőteljes ingadozások jellemezték, ahogy ez a **2. táblázat** számaiból is kiderül.

2. táblázat: A baromfiállomány alakulása Magyarországon 1970-2010 között

Me: 1000 db

Év	Tyúk	Kacsa	Liba és gyöngytyúk	Pulyka
1970	58 120	3 011	1 168	670
1980	61 269	1 350	941	1 002
1990	52 821	1 868	2 125	1 750
2000	25 890	2 269	1 226	1 859
2005	32 814	2 797	2 127	3 592
2010	32 128	3 713	1 425	3 018

Forrás: FAO adatokból saját gyűjtés, 2012

A hazai tyúkállomány 1990 után 10 év alatt a felére csökkent, majd újból növekedésnek indult. A kacsaállomány az 1980-as évhez viszonyítva a kétszeresére nőtt, a legnagyobb növekedést mégis a pulykaágazat produkálta, mely 2010-re megnégyszereződött. Magyarországon 2006 februárjában jelentették be, hogy elérte az országot a madárinfluenza, mely különösen a kacsaágazatot érintette drasztikusan. (3. táblázat)

3. táblázat: A madárinfluenza hatása a hazai baromfiállomány méretére

Me:1000 db

Év	Tyúk	Kacsa	Liba és gyöngytyúk	Pulyka
2006	31 902	3 389	1 370	4 415
2007	30 303	2 579	2 708	4 087
2008	29 866	2 708	1 817	4 368

Forrás: FAO, 2012

1.3. A PECSENYECSIRKE - HIZLALÁS SZERVEZÉSE, ÖKONÓMIÁJA, JÖVEDELMEZŐSÉGE

A válsághelyzet ellenére - a baromfiágazat rugalmassága révén - a jövőben is megtartja kiemelkedő szerepét a magyar gazdaságban, biztosítva ezzel, hogy az elkövetkező időben sem csökken majd a tyúktartás szerepe. A csirkehús könnyű emészthetősége mellett fehérjében gazdag és kevésbé drága, így szélesebb réteg számára hozzáférhető. **MAGDA** (2003) szerint „a hizlalás gazdaságossága hat paraméter ismeretében számítható:

- hízóalapanyag tömege, kg/db;
- hízóalapanyag költsége, Ft/db;

- ráhizlalt tömeg, kg/db;
- ráhizlalás önköltség, Ft/kg;
- értékesítési tömeg, kg/db;
- értékesítési ár, Ft/kg”.

A hizlalás alapját a megfelelő hízóalapanyag képezi. A hústermelésben napjainkban a Ross és a Cobb húshibridet alkalmazzák.

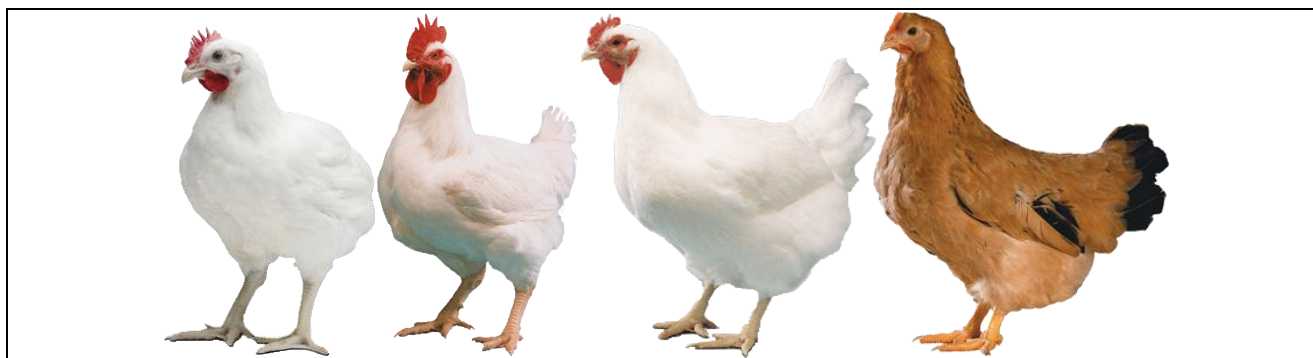
A Ross húshibrid (**5. ábra**, forrás: URL⁸) tenyésztője a Ross Breeders Ltd. cég Skóciában. A hazai forgalomban – Magyarország nagyszülőpárokat importál- egyharmados részarányal meghatározó szerepe van ennek a jó növekedésű erélyű hibridnek. Mára kitenyésztették a tollfejlődés alapján már naposkorban szexálható változatát is.

5. ábra: Ross 308 húshibrid

Magyarországon a Ross 308 az egyik igazán jelentős fajtahibrid, melynek szerepe különösen a széles súlyhatárok közötti hizlalhatósága miatt nagy. Átlagosan 35-70 életnap között nevelhető és vágható, más fajtáktól eltérően alacsonyabb takarmányhasznosítással. Húskihozatali mutatóinak és tetszetős húsformáinak köszönhetően a világ piacának egyik legkeresettebb fajtája.

A másik jelentős hibrid a Cobb, melynek változatai: Cobb 500Tm, Cobb 700Tm, CobbAvian48Tm, illetve CobbSasso150Tm (URL⁷). A felsoroltak közül a Cobb 500Tm-at a világ leghatékonyabb brojlereként tartják számon, amely kiváló teljesítményt nyújt alacsonyabb költségű takarmányozás esetén is. A Cobb 700Tm hibrid éri el a legmagasabb fajlagos húshozamokat és a nemesítésben is jelentős a szerepe. A CobbAvian48Tm brojler a legkiegyensúlyozottabb hibridként szerepel a gyakorlatban, míg a CobbSasso150Tm reklám- szlogenje a természetes választás.

6. ábra: A négy jelentős Cobb hibrid

Forrás: <http://www.cobb-vantress.com>

A **4-5. táblázatban** a javasolt telepítési sűrűségek találhatók, illetve az elhullás és a telepítési sűrűség közötti összefüggések. A cél a minél nagyobb élőtömeg kibocsátás adott területegységről, de ehhez az állatoknak megfelelő életteret kell biztosítani. (**4. táblázat**)

4. táblázat: Különböző hizlalási végtömegekhez javasolható telepítési sűrűség

Hizlalási végtömeg, kg	Telepítési sűrűség		Élőtömeg, kg/m ²
	m ² /csirke	csirke/m ²	
1,4	0,04	23,0	32,2
1,8	0,06	18,0	32,4
2,3	0,07	14,0	32,2
2,7	0,08	12,0	32,4
3,2	0,10	10,0	32,0

Forrás: BUDAI-SZÉP 1997 In MAGDA 2003

A megfelelő telepítési sűrűséget - amely a gazdaságosság talán egyik legfontosabb összetevője - a technikai felszereltség, műszaki állapot nagyban meghatározza. Bizonyos határon túl azonban a jövedelem már nem nő arányosan a telepítési sűrűség növelésével. Nagyobb létszámban együtt tartott állatok között nagyobb a veszélye a különböző sérüléseknek, több lesz a tollhiányos egyed, romlik az állomány minősége. (**5. táblázat**)

5. táblázat: A telepítési sűrűség és az elhullás összefüggése 40 napos hizlaláskor

Telepítési sűrűség csibe/m ²	40 napos kori átlagtömeg, kg	Elhullás, %	Elérhető élőtömeg – termelés kg/m ²
11,11	1,88	4,0	20,8
12,50	1,87	4,1	23,3
14,28	1,86	4,3	26,5
16,66	1,83	4,6	30,5
20,00	1,81	5,0	36,2
25,00	1,79	5,6	44,7
33,33	1,75	6,5	58,3

Forrás: BUDAI-SZÉP 1997 In MAGDA 2003

A sűrűn tartott állományban a gondozás és ellátás színvonala is romlik, nagyobb gondot jelent például az alom állagának megőrzése.

A csirkehizlalás gazdaságosságában központi kérdés a takarmányozás. Fiatal korban az állatok növekedési erélye nagyobb, ebből adódóan jobb a takarmányértékesítő képességük is. A takarmányozási költségek csökkentésére két tendencia van érvényben. Az egyik a takarmányok energiaszintjének növelésével próbálja javítani a gazdaságosságot, míg a másik lehetőség azon alapul, hogy a kakasok jobban hasznosítják a takarmányt a jércénél. Mindezek mellett a brojler-hizlalásnak vannak állandó költségei, melyek függetlenek a körülményektől (naposbaromfi ára, premixek, gyógyszerek).

1.4. A VÁGÓBAROMFI-ÁGAZAT HELYZETE MAGYARORSZÁGON , KÖLTSÉG- ÉS JÖVEDELEMVISZONYOK

A húscsirke, más néven a brojler csirke „általában az egy kilón felüli testtömegű, fiatal, vágásra érett, sütnivaló csirke” (**HORN**, 2000). Megnevezései értékesítési formák szerint:

- Kis tömegű brojlerek:
 - galamb vagy minibrojler (vágótömege 700-900 g);
 - kis brojler (vágótömege 1000-1300 g);
- Grillbrojler (vágótömege: 1400-1700 g);
- Normál brojler (vágótömege 1700-2500 g);
- Nagy tömegű vagy maxibrojler (vágótömege 2500 g felett);
- Roaster: 9-12 hetes korban vágott brojler (vágótömege 3000 g feletti);
- Hízott kappan: 10-12 hetes korban ivartalanított kakasok, 20-24 hetes korig hizlalva (vágótömege 6-8 kg) (**HORN**, 2000)

A szakemberek véleménye megegyezik abban, hogy az utóbbi években a magyar baromfiágazat versenyképessége romlott, melynek okai nem pusztán határainkon belül keresendők. A jövőre vonatkozó prognózisok között akadnak olyanok, melyek szerint „a jövő esélyeit mindinkább objektív versenyhátrányok árnyékolják be (**NÁBRÁDI és mtsai**, 2008)”. Az állattartók között még mindig vannak különbségek technikai felszereltségben, hatékonyságban, szakmai hozzáértésben. A hazai brojlertermelésben továbbra is magas az elhullási arány és a takarmány-felhasználás is magasabb más európai országokhoz képest. A **Haszon Agrár Magazin** 2011 –es januári számában olvasható, hogy a magas takarmány-, és energia- árak mellett az utóbbi években az üzleti bizonytalanság is komoly problémát okoz a gazdák körében, akik nehezen tudnak

versenyezni az Európai Unió olcsó kínálatával. A tanulmány szerint egyfajta globális piac alakult ki Európában, melyen a friss áruhoz könnyen és gyorsan hozzá lehet jutni.

Magyarországon a brojler előállítása rövid ciklusú, 21 napos keltetést követően 40 napos a nevelési idő. Mindez összesen 61 nap, így a termelők elsődleges célja a takarmány felhasználás optimalizálása, más európai országokhoz hasonlóan. A brojlerhízlalás önköltségének alakulását a **6. táblázat** mutatja.

6. táblázat: A pecsenyecsirke hízlalás önköltsége

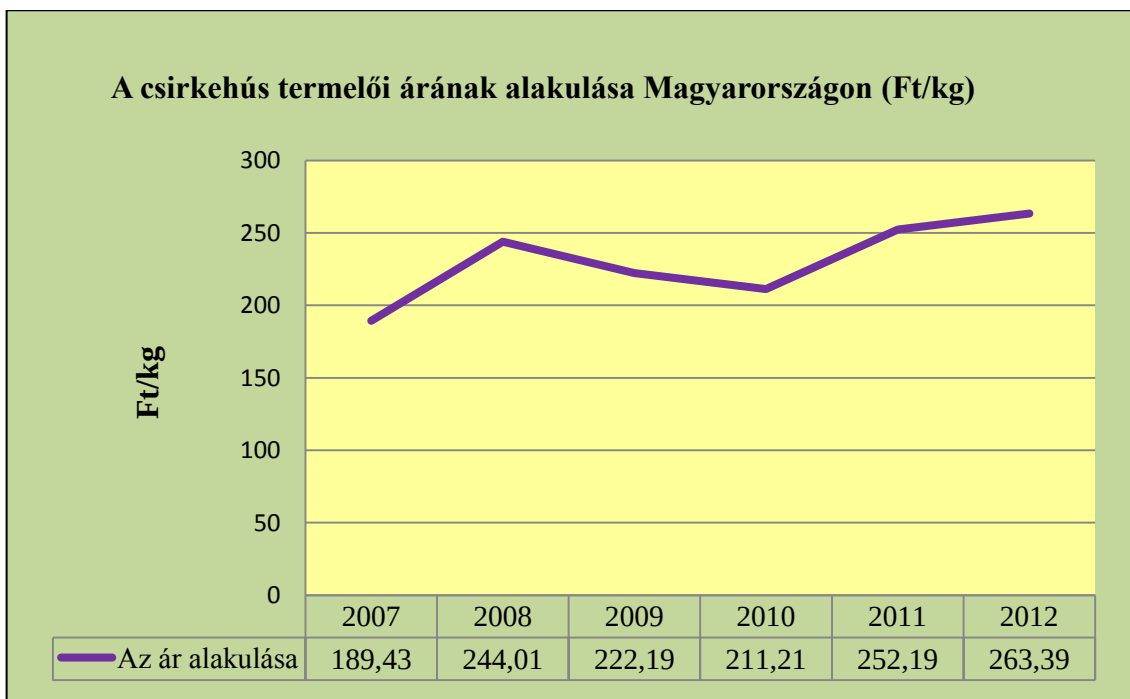
Költségnem	Ft/kg	%
Brojler naposcsibe	34,35	17,2
Takarmány	119,94	60,2
Energia	7,23	3,6
Gyógyszer, fertőtlenítő anyag	4,14	2,1
Béreköltség	6,03	3,0
Egyéb közvetlen költség	2,70	1,4
Értékcsökkenés	5,55	2,8
Kamat	4,19	2,1
Bérleti díj	2,00	1,0
Teljes önköltség	199,37	100,0

Forrás: Nábrádi és mtsai, 2008

A **6. táblázat** adatai is bizonyítják, hogy 2008-ban a teljes önköltség 63,8%-át a takarmány-, és energiaárak jelentették. 2011-ben ez az érték már közel 70%-os – olvasható a Haszon Agrár Magazin jelentésében -, így minden gazda elsődleges célja a fajlagos takarmányfelhasználás csökkentése. A naposcsibék beszerzése is magas költségtényező, míg a munkabér a teljes önköltség 3%-át teszi ki.

Az ágazatra a vásárolt takarmányok jellemzőek, melyek drágulásához hozzájárul az abrakfélék terméscsökkenése. Az árak emelkedésében a bioetanol gyártása is szerepet játszik, mivel a gabonaárak alakításában felhajtó ereje van.

Az ágazat jövedelmezőségét nagyban meghatározza a vágóbaromfi termelői árának alakulása. A **7. ábrán** az adatsor 2007- 2012 között ível, minden évben a 27. heti termelői árat mutatja. Az áremelkedés öt év alatt 40% körül van, ami az egyes években eléggé ingadozó (2010-ben jelentős visszaeséssel).

7. ábra: A csirkehús termelői árának alakulása (Ft/kg)

Forrás: AKI adatok alapján saját szerkesztés, 2012

SZÖLLŐSI-NÁBRÁDI (2008) szerint a vágócsirke felvásárlásának csökkenése hazánkban visszavezethető az Európai Unió egyre szigorodó jogszabályaira, melyek a tartási körülményeket szabályozzák. A termelők közül sokan nem tudnak alkalmazkodni az új előírásokhoz, így számukra csak a termelés feladása marad. A támogatások zöme a beruházások megvalósításához kapcsolódik, egyéb jogcímenek kevés a lehetősége a termelőknek.

Az Európai Unió hatása az ágazatra (**SZÖLLŐSI-NÁBRÁDI**, 2008):

- egyszerűbb lett a hazai szabályozás (baromfihús közös piaci szervezete);
- ágazatspecifikus nemzeti támogatások megszűntek;
- a magyar gazdák helyzete kiszolgáltatottabbá vált, komoly versenyhelyzetben kell helyt állniuk, növekvő takarmányárak mellett;
- az EU hatására szigorodtak az állatjóléti és környezetvédelmi előírások, melyeknek sok gazda nem tud eleget tenni;
- importnyomás.

A brojlertermelés mindezek ellenére hazánkban egy olyan ágazat, melynek termelési adatai stabilak, és növekvő tendenciát mutatnak, jól illeszkedve a nemzetközi trendekhez és előrejelzésekhez (**FAPRI**, **OECD-FAO**), melyek a baromfiágazat helyzetét a jövőre nézve pozitívnak ítélik.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Dolgozatom célja a brojler ágazat jövedelemviszonyait befolyásoló tényezők ökonómiai vizsgálata volt a hazai brojlertermelés jelenlegi helyzetének bemutatásán keresztül. Munkám során a szekunder adatok mellett saját felmérésekből származó (primer) értékekre alapozva került sor a pecsényecsirke hizlalás ökonómiai elemzésére.

A szekunder források segítségével hazai és nemzetközi adatokat hasonlítottam össze, mint például az állatállomány alakulása, - különös tekintettel a szárnyas baromfifajokra- valamint a húsfogyasztás és hústermelés megoszlásának arányai. A magyarországi értékeket a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) tábláiból gyűjtöttem, míg a nemzetközi adatokat a FAO és az Eurostat angol nyelvű honlapjáról.

Saját kutatásom során azoknak a tényezőknek az elemzésére került sor, melyek a legmeghatározóbbak a csirkehizlalás jövedelemviszonyainak alakulásában. Ezekhez a vizsgálatokhoz brojlertartó gazdaságokból származó adatok szolgáltak alapul, melyeket kérdőívezéssel gyűjtöttem. A kiértékelés során öt gazdaság válasza bizonyultak használhatónak.

Az így rendelkezésre álló termelési és főbb gazdasági adatok összegzésével és értékelésével a brojlertermelés költség és jövedelemhelyzetét vizsgáltam. A főbb költségtényezőkkel, mint például a takarmány-, és energiaköltség, valamint a munkabér külön fejezetekben foglalkoztam.

Mind az öt vizsgált gazdaság brojlerállományát a Ross-308 –as fajtahibrid alkotja, mely elsősorban a széles súlyhatárok közötti hizlalhatósága miatt kedvelt fajtahibrid Magyarországon. Átlagosan 35-70 életnap között nevelhető és vágható, más fajtáktól eltérően alacsonyabb takarmányhasznosítással. Húskihozatali mutatóinak és tetszetős húsformáinak köszönhetően a világ piacának is egyik legkeresettebb fajtája.

Dolgozatomban a brojlertartó gazdaságok 2008-2009 es évi termelési és gazdasági adatait elemeztem, majd a kapott eredményeket összehasonlítottam az országos átlaggal, melyek kigyűjtését az alábbi hazai kutató intézetek adatbázisából végeztem:

- Központi Statisztikai Hivatal (KSH)
- Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI)
- AKI Piaci Árinformációs Rendszer (AKI PÁIR)

Az AKI honlapjáról elérhető Tesztüzemi Rendszer - mely az Európai Unió Mezőgazdasági és Számviteli Információs Hálózatának (FADN) magyar megfelelője- tartalmazza az ágazatok költség és jövedelemvizsgálatainak adatbázisát.

Fontos tudni, hogy a rendszer elemei minden esetben a meghatározó ártermelő gazdaságok ágazati adatait jelentik. Ebbe a csoportba azok a gazdaságok kerülhetnek, melyek megfelelő

feltételekkel (pl.: eszközállomány) rendelkeznek a versenyképes működéshez, fennmaradáshoz, függetlenül attól, hogy nyereségesek vagy veszteségesek, illetve hogy egyéni vagy társas gazdálkodások-e.

Adatgyűjtésem során nem volt cél a fenti szervezetek által használt részletes kérdőívek alkalmazása, mert nagy valószínűséggel ezek csökkentették volna a válaszadási hajlandóságot, ezért a kérdőíveimben a legfontosabb termelési és gazdasági adatokat mértem fel (lásd 1. melléklet) és hasonlítottam az AKI által összegyűjtött jelentésekben szereplő azonos adatokkal. A brojlertartó gazdaságok jelölésére a következő betűjelzéseket használtam fel: A/1, A/2, B, C, D. Az „A” gazdaság két különálló telepe az A/1 és A/2.

A kiértékelés során az összegyűjtött információkat számítógép segítségével dolgoztam fel. A táblázatokat a Microsoft Office Word 2007-es programjában készítettem el. Az ábrák szerkesztése a Microsoft Office Excel 2007-es verziójában történt meg, diagramszerkesztő segítségével.

3. SAJÁT VIZSGÁLATOK

Vizsgálataim első lépéseként a négy brojlertartó gazdaság istállóinak összterületét mutatom be a **7. táblázatban**.

7. táblázat: A brojlertartó gazdaságok istállóinak összterülete

A/1	A/2	B	C	D
12 000 m ²	12 000 m ²	11 560 m ²	5420 m ²	10 880 m ²

Forrás: saját vizsgálatok, 2012

Az általános adatokból megállapítható, hogy az istállók méretei közel azonosak, csupán a C gazdaság számít kisebbnek a többihez viszonyítva. A **8. táblázat** a telepített létszámok alakulását ábrázolja a vizsgált telepeken, a 2008-2009-es években.

8. táblázat: A brojlertartó gazdaságok telepített létszámainak alakulása

Év	A/1	A/2	B	C	D
2008	1 165 963	239 236	744 128	619 249	1 380 301
2009	1 402 224	1 392 304	718 125	644 166	1 321 462

Forrás: saját vizsgálatok, 2012

A 2008-as telepített létszámokhoz viszonyítva a 2009-es év adatai közel azonosak, mivel a gazdaságok minden évben maximális kapacitáskihasználásra törekedtek. Jelentős eltérés az A/2-es gazdaság 2008-as adatánál látható, melynek oka, hogy a telep 2008 első felében állt át a kacsahizlalásról a brojlerhizlalásra.

3.1. A TARTÁSTECHNOLÓGIA FŐBB TÉNYEZŐINEK ELEMZÉSE A NÉGY BROJLERTARTÓ GAZDASÁGBAN

Mielőtt az általam vizsgált gazdaságok termelési adatait ismertetném, a **9. táblázatban** a vágócsirke termelés természetes hatékonyságát hasonlítom össze más országok adataival. Magyarországon a brojlertermelés egyik legnagyobb problémája – mint ahogy az a számokból is kitűnik- a versenytársakhoz képest alacsony természetes hatékonyság.

9. táblázat: A hazai vágócsirke termelés természetes hatékonyságának összehasonlítása

Országok	Vágási tömeg (kg)	Takarmány felh. (kg/kg)	Elhullás (%)
Németország	1,92	1,75	3,8
Lengyelország	2,25	1,85	4
Magyarország	2,15	1,92	4,62
Hollandia	2,12	1,74	3,6

Forrás: LEI, AKI tesztüzemi adatok, BTT, Rasmussen, 2007 In Troján 2010

A 9. táblázatban szereplő országok közül Magyarországon 2007-ben az 1kg hústermelésre jutó takarmányfelhasználás 1,92 kg volt, de a vizsgált hazai értékek mindegyike messze elmarad a jelentősebb piacvezető országokétól. Mindez visszavezethető az alacsony technológiai színvonalra, ami gátat szab a hatékony és jövedelmező termelésnek.

A továbbiakban az általam gyűjtött adatokat mutatom be és hasonlítom össze a 9. táblázat Magyarországra vonatkozó sorával. (10. táblázat)

10. táblázat A vizsgált telepek természetes mutatói 2008-2009

Év	Megnevezés	Elhullási %	Napi súlygyarapodás, g	Fajlagos takarmányfelhasználás, kg/kg	Értékesítési átlagsúly, kg/db
2008	A/1	2,9	50	1,95	1,98
	A/2	4,33	45	2,12	1,78
	B	3,2	n.a.	1,98	1,88
	C	5,51	50	1,97	1,97
	D	5,5	45,45	1,9	1,86
2009	A/1	3	47	1,92	2,02
	A/2	4	50	1,97	1,98
	B	3,05	n.a.	1,96	1,97
	C	7,07	53	1,96	2,13
	D	5,8	52,26	1,84	2,08

Forrás: saját vizsgálatok, 2012

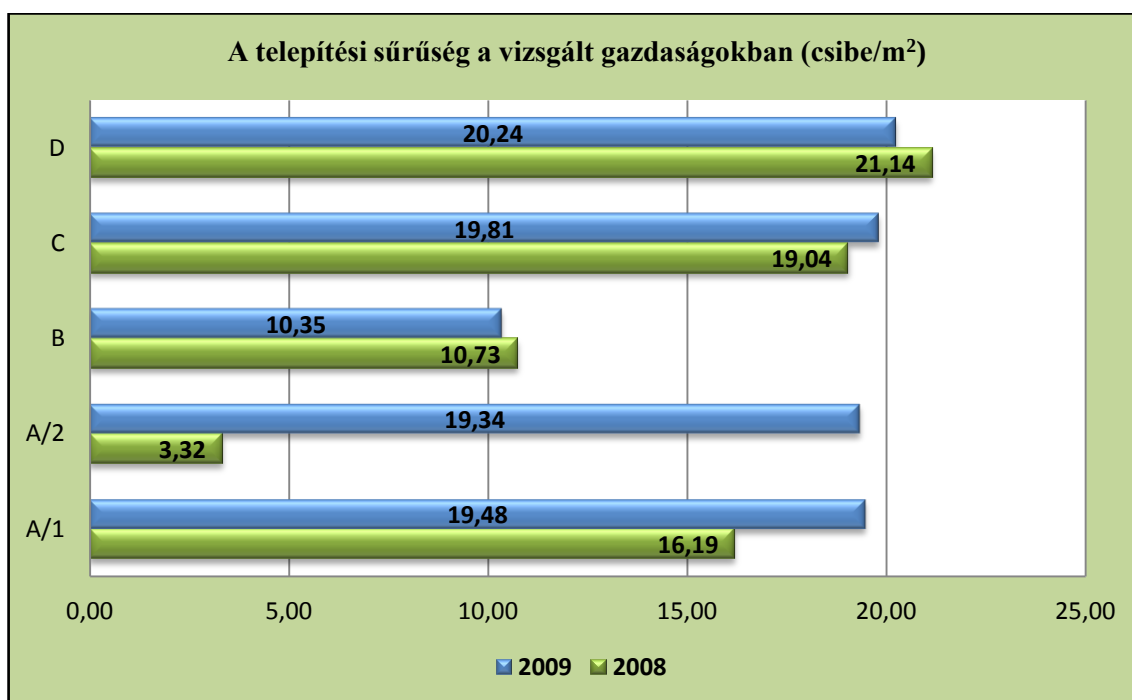
A takarmányfelhasználás értéke az országos adatokhoz viszonyítva átlagosnak tekinthető. A legalacsonyabb természetes mutató 1,84 kg, míg a legmagasabb 2,12 kg. Az elhullási százalék a vizsgált brojlertartó gazdaságokban széles skálán változik, 2,9 % és 7,07 % között. A mortalitás nagyságát többek között a telepítési sűrűség is befolyásolja. A kettő közötti kapcsolat nagyban meghatározza a termelés gazdaságosságát is, mivel egy bizonyos határon túl a telepítési sűrűség növelése már hátrányt jelent. A nagyobb létszámban együtt tartott állatok között nagyobb arányban

fordulnak elő a sérülések, tollhiányos egyedek. A telepítési sűrűséggel részletesen a **8. ábra** foglalkozik.

Az értékesítési átlagsúly (kg/db) egyik gazdaságban sem éri el a hazai átlagot a vizsgált években, csupán közelít ahhoz. A napi súlygyarapodás mértéke 45-52 g között alakul.

A naturális mutatók ismeretében megállapítható, hogy az A/1 –es gazdaság értékei a legjobbak mind a két évre vonatkozóan.

A **8. ábrán** a saját adatokból számolt telepítési sűrűség (csibe/m²) látható. A szakirodalmi részben az 5. táblázat tartalmazza a telepítési sűrűség és az elhullás összefüggését, 40 napos hízalás esetén.

8. ábra: A telepítési sűrűség alakulása a vizsgált brojlertartó gazdaságokban

Forrás: saját vizsgálatok, 2012

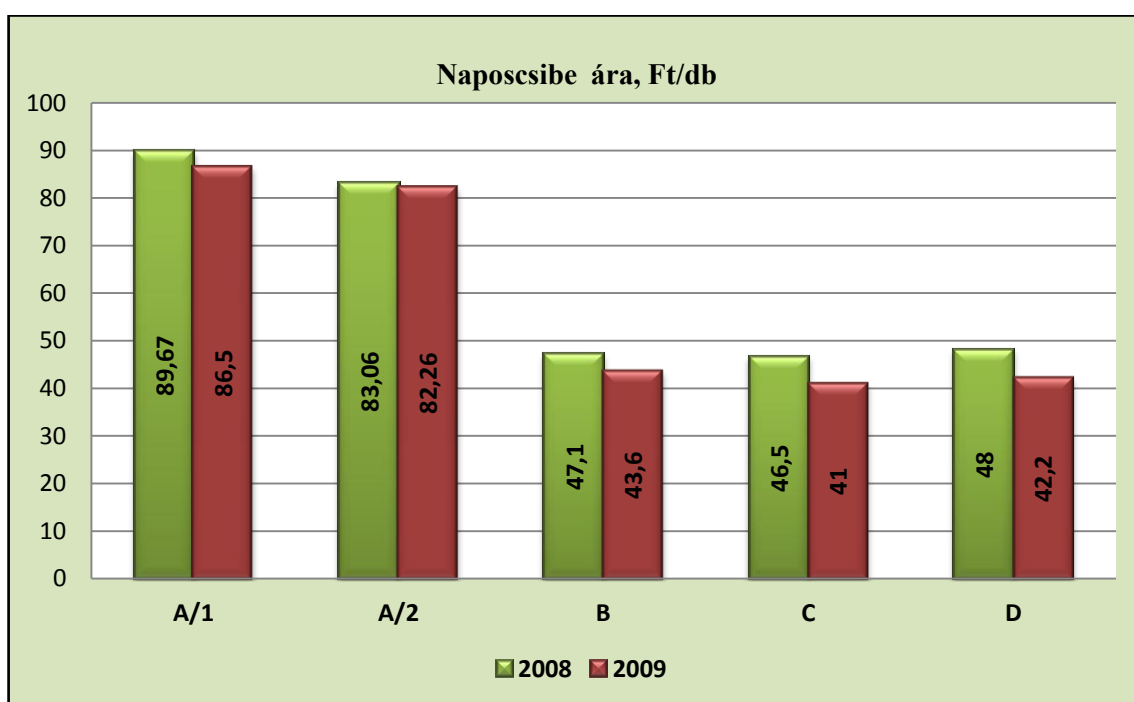
A **8. ábra** szemlélteti a vizsgált gazdaságok számított telepítési sűrűségét. A kapott eredményeket a saját kérdőívben feltüntetett adatokból, azaz az istálló alapterületéből és az értékesített brojlercsirkék számából számítottam, minden esetben évi 6 turnussal kalkulálva. A bemutatott adatokból jól látszik, hogy a gazdaságok törekedtek a telepítési sűrűség folyamatos növelésére, hisz ezzel közvetlenül növelhető az egységnyi területre eső árbevétel. A szakirodalmi áttekintésben szereplő 5. táblázat adatai viszont jól mutatják, hogy a telepítési sűrűség növelésével csökken a 40 napos átlagtömeg és növekszik az elhullás.

Ezek mindegyike alapjaiban meghatározza a gazdaságok jövedelemtermelő képességét, így fontos megtalálni az egyensúlyt a telepítési sűrűség és a napi tömeggyarapodás között.

3.2. A FŐBB GAZDASÁGI ADATOK ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

3.2.1 A naposcsibe árak alakulása

A brojlerhizlalás gazdaságosságának egyik meghatározó eleme a hízóalapanyag költsége, valamint annak tömege. A hústermelésben napjainkban leginkább a Ross és a Cobb húshibridet alkalmazzák. Az általam vizsgált gazdaságok mindegyikének Ross-308-as hibrid alkotja a brojlerállományát. A **9. ábra** mutatja a hízóalapanyag költségét (Ft/db) a négy gazdaságban 2008-2009-ben.

9. ábra: Naposcsibe árak 2008-2009 (Ft/db)

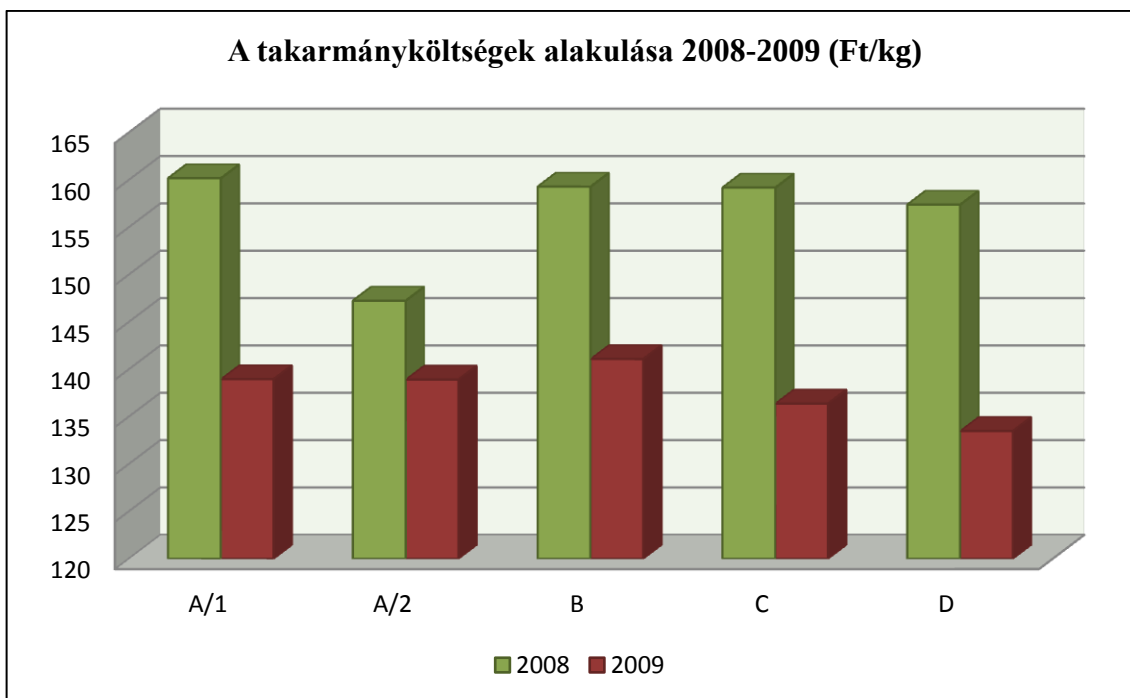
Forrás: saját vizsgálatok, 2012

A 9. ábrán látható, hogy az A/1-es és az A/2-es telep naposcsibe költsége közel duplája a B, C, D telep ugyanezen költségeinek. A jelentős különbségek döntően befolyásolhatják az egyes gazdaságok jövedelmét, mivel a gazdaságos termelés egyik alapja a jó beszállítói kapcsolat, ami lehetőséget biztosít a piaci viszonyoknak megfelelő kedvezőbb áron történő beszerzéséhez. A jelenlegi gazdasági körülmények között a cégek elsődleges feladata a költségek minimalizálása.

3.2.2 A takarmányköltség vizsgálata

A **10. ábra** szemlélteti a brojlertartó gazdaságok takarmányköltségeinek alakulását 2008-2009-ben. Szakirodalmi áttekintésemben is külön hangsúlyt fektettem a takarmányköltségek

jövedelmezőséget befolyásoló szerepére, mivel a hizlalás összes költségének döntő részét (közel 80-85%) teszi ki.

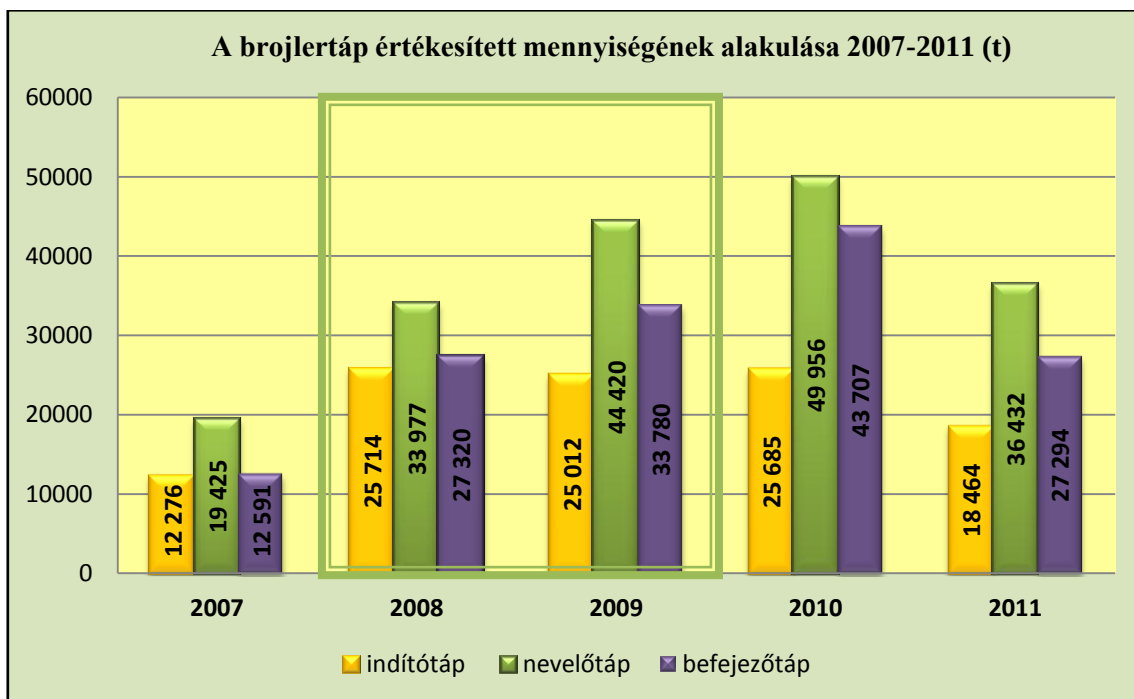

10. ábra: A takarmányköltségek alakulása a vizsgált gazdaságokban (Ft/kg)

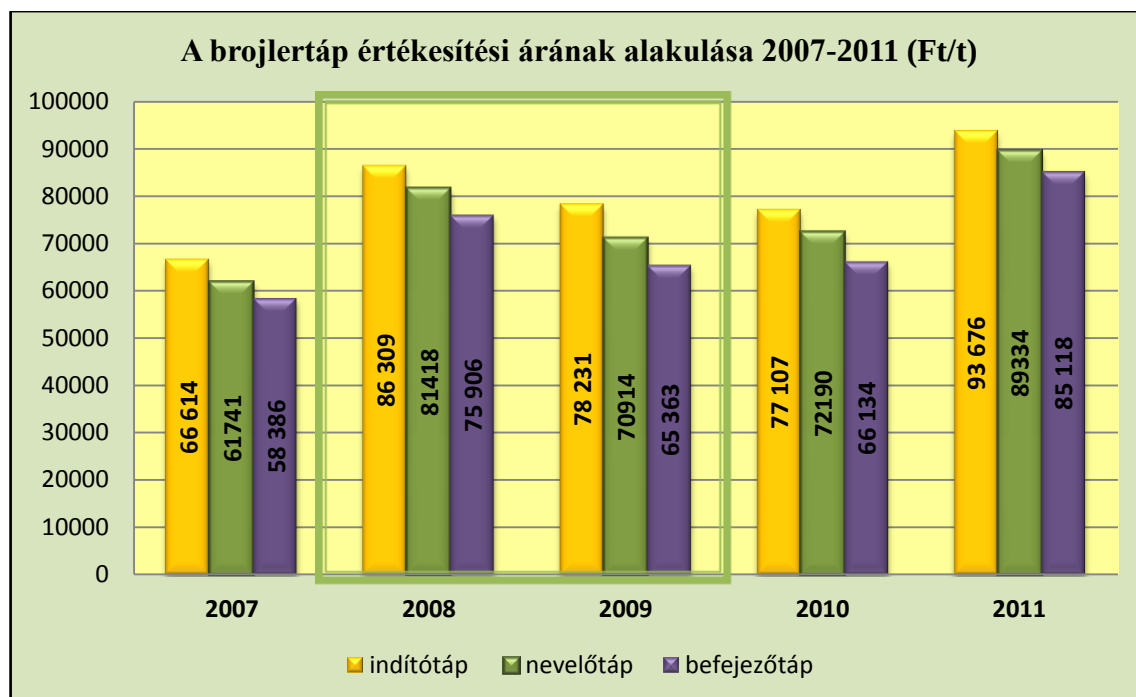
Forrás: saját vizsgálatok, 2012

Ahogy az a 10. ábrán is jól látható, a takarmányköltségek 2008-ban jóval magasabbak voltak. A szembetűnő különbséget a gabonanövények évenkénti jelentősen eltérő termésátlagai és az ezzel összefüggő árai okozzák.

A következőkben a hazai brojlerlámpok mennyiségének és árának alakulását ismertetem. A **11. ábrán** a mennyiségek alakulása összhangban van a szakirodalmi fejezet azon elemével, mely a hazai állományalakulást mutatja be. Az előállított mennyiség és a baromfiállomány között szoros összefüggés mutatkozik.

11. ábra: A brojlertáp mennyiségének alakulása Magyarországon 2007-2011 (t)
 Forrás: saját vizsgálat az AKI adatai alapján, 2012

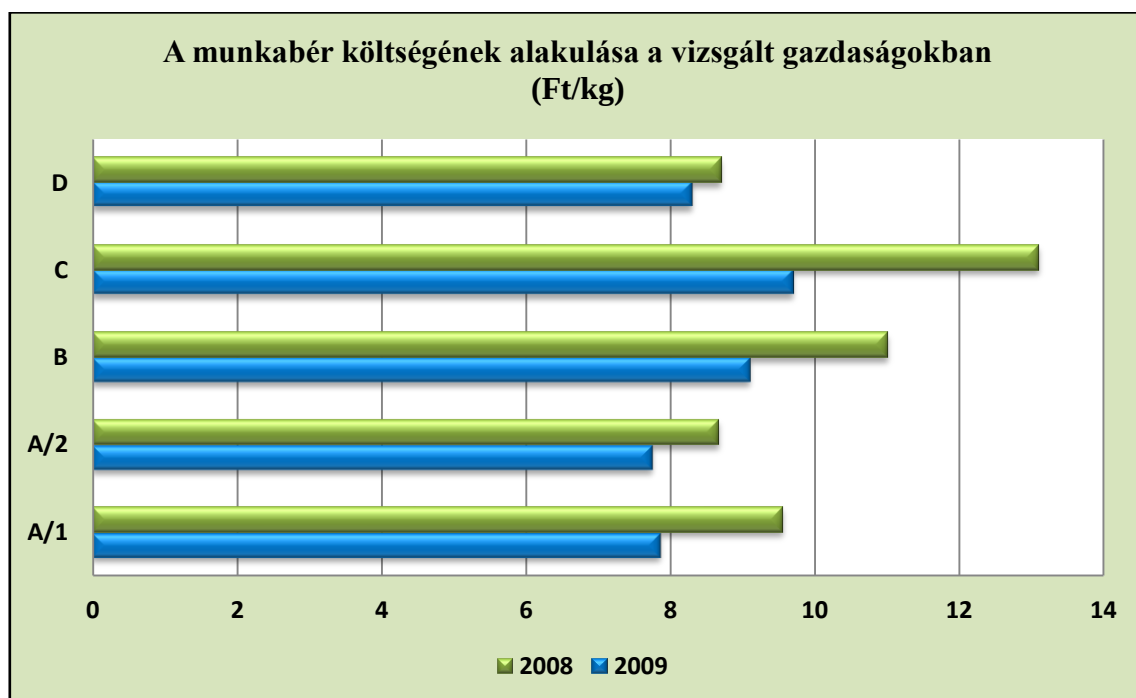
12. ábra: A brojlertáp árának alakulása Magyarországon 2007-2011 (Ft/t)
 Forrás: saját vizsgálat az AKI adatai alapján, 2012

A 12. ábra az indító-, a nevelő-, és a befejezőtáp értékesítési árainak éves átlagait mutatja. Az indítótáp használata a hizlalás 3 hetéig tart, ezt követi a nevelőtáp a 6. hétig. A termelés utolsó fázisában (6-7. hét) befejezőtápot használnak. A 10. ábrán a takarmányköltségeknél tapasztalt jelentős csökkenés a 2008-2009-es évre a 12. ábrán az országos átlagáraknál is megfigyelhető.

A vizsgált két évben az indítótáp 86 309 Ft/t –ról 78 231 Ft/t-ra (10,4%-os csökkenés), a nevelőtáp 81 418 Ft/t-ról 70 914 Ft/t –ra (13%-os csökkenés), a befejezőtáp pedig 75 906 Ft/t-ról 65 363 Ft/t-ra (14%-os csökkenés) esett vissza. Szükséges kiemelni, hogy az ábrázolt brojler tápok költségei nem egyenlő mértékben befolyásolják az egyes gazdaságok összes takarmányköltségét, mivel az indító és nevelőtáp adja a teljes költség közel 80-85%-át.

3.2.3 A munkaerő költségének vizsgálata a brojler hizlalásban

A brojler - hizlalás költség szerkezetének következő meghatározó része a munkaerő. A **13. ábra** adatai szemléltetik a vizsgált gazdaságok 1 kg élő tömegre vetített teljes költségét.

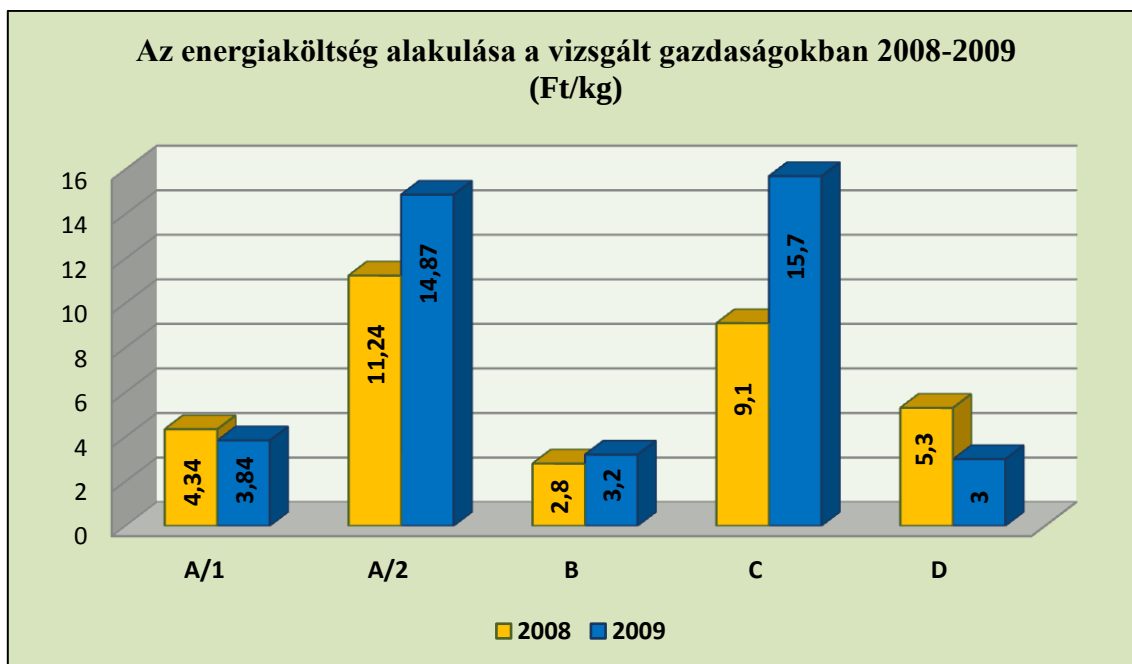
13. ábra: A munkabér és járulékainak alakulása a vizsgált gazdaságokban (Ft/kg)

Forrás: saját vizsgálatok, 2012

3.2.4 Az energiaköltség vizsgálata a brojlerhizlalásban

A jövedelmezőség szempontjából fontos az energiaköltségek alakulása. Vizsgálatomban a költségek a villamos energia és a földgáz árakra terjednek ki. Ezek elemzése azért fontos, mert hazánk éghajlati adottságaiból eredően a téli időszakban az istállók fűtése szükséges, a nyári hőségben pedig az istállók hűtése elengedhetetlen, melynek villamos energia költsége a

szellőztetéssel és egyéb műszaki berendezések üzemeltetésével jelentős. A **14. ábra** szemlélteti a költségek alakulását a négy brojlertartó gazdaságban 1 kg élősúlyra vetítve.

14. ábra: Az energiaköltség alakulása a négy brojlertartó gazdaságban (Ft/kg)

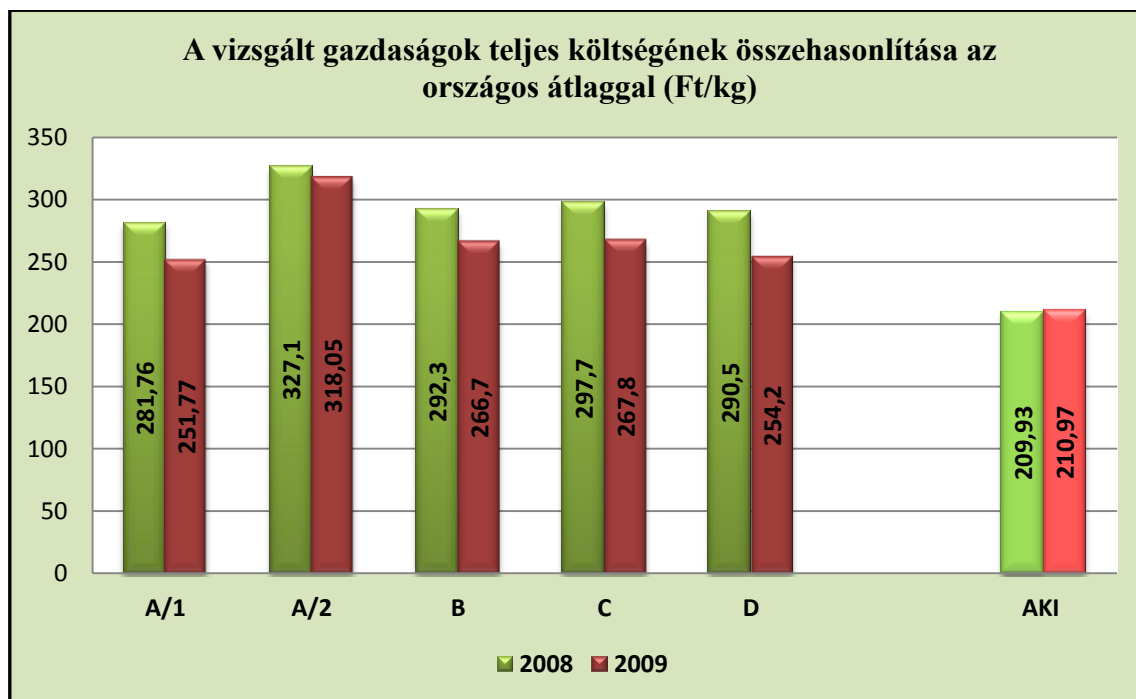
Forrás: saját vizsgálatok, 2012

Ahogy a 14. ábrán is látszik, az A/2-es és C gazdaság energiaköltsége jóval magasabb, mint a többi telepé. Az energiaköltségek megtakarítása történhet a szervizperiódusok tudatos ütemezésével. Amennyiben a fertőtlenítő és egyéb munkálatok időpontja nyáron a legmelegebb, télen a leghidegebb időszakra esik, jelentős energiaköltség megtakarítása érhető el azzal, hogy ezen időszak alatt a fűtés és a hűtés szünetel.

3.3. A VIZSGÁLT GAZDASÁGOK KÖLTSÉG – ÉS JÖVEDELEMHELYZETE

3.3.1 A teljes költség vizsgálata

A **15. ábra** a vizsgált gazdaságok teljes hizlalási költségét (naposcsibe ára Ft/db + takarmányköltség + munkabér és járulékai + állategészségügyi költség + energiaköltségek + amortizáció Ft/kg-ban) mutatja. A gazdaságok adatait hasonlítottam össze az AKI tesztüzemi ágazati adatgyűjtésében szereplő azonos költségkategóriák összegével 2008-2009-es évekre vonatkozóan.

15. ábra: A vizsgált gazdaságok teljes költségének összehasonlítása az országos átlaggal (Ft/kg)

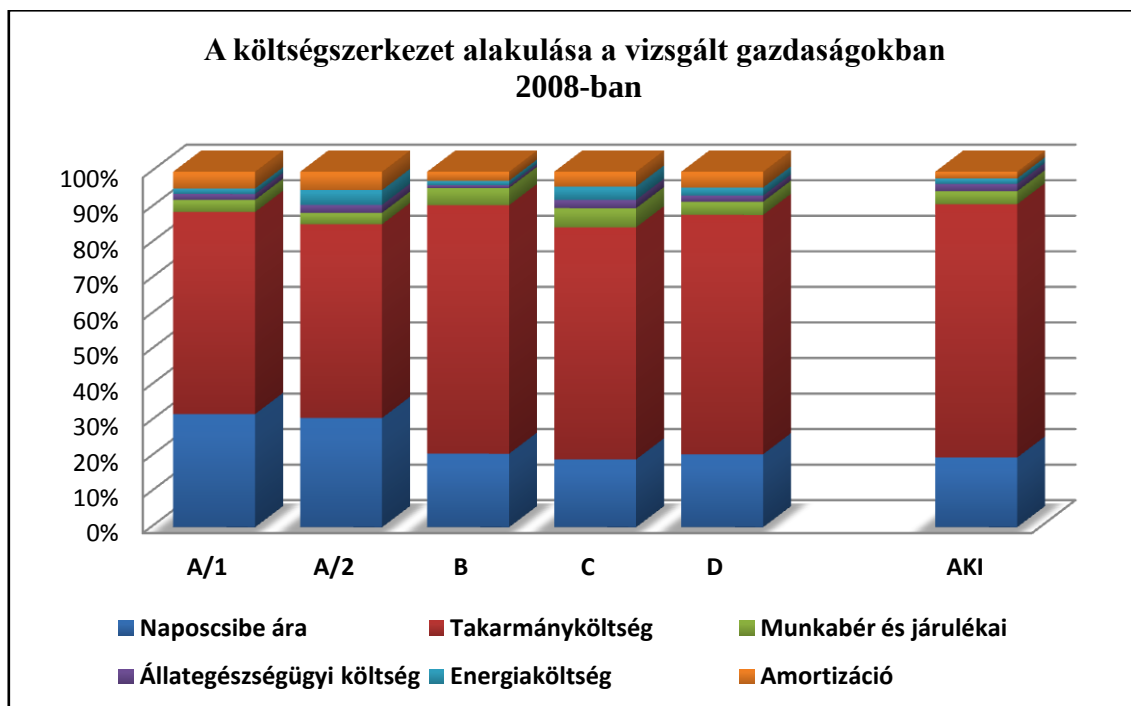
Forrás: saját vizsgálatok AKI Tesztüzemi adatok alapján, 2012

A 15. ábrán látható, hogy az AKI országos átlagát az esetben vizsgált gazdaságok mind jelentős mértékben meghaladják. Az A/2-es gazdaság kimagasló értékeinek oka lehet az előző alfejezetekben már szemléltetett magas naposcsibe ár, valamint a magas energiaköltségek.

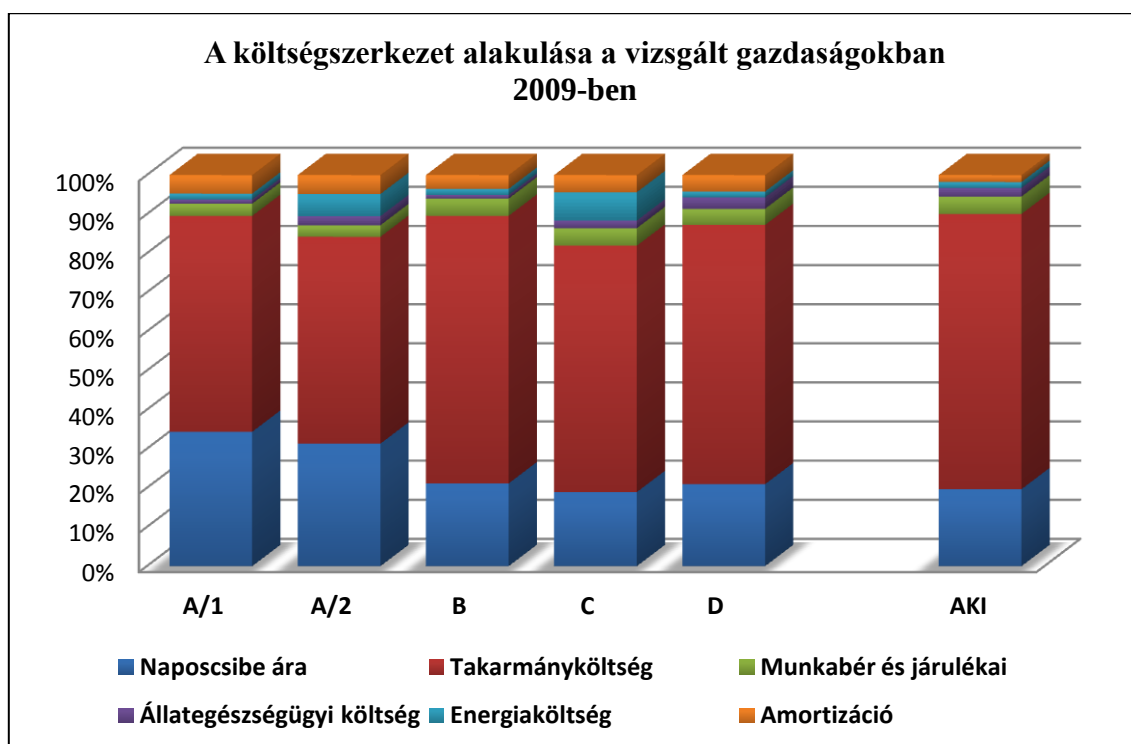
Összességében megállapítható, hogy a négy brojlertartó gazdaság az országos átlaghoz hasonlítva kevésbé hatékonyan termel, különösen akkor, ha az AKI által külön vizsgált meghatározó árutermelő gazdaságok átlagához viszonyítjuk. Ebben az esetben az AKI 2008-as adata 204,19 Ft/kg, míg az AKI 2009-es adata 205 Ft/kg.

3.3.2. A költségszerkezet bemutatása

Dolgozatomban a **16-17. ábra** mutatja a költségszerkezet alakulását a vizsgált gazdaságokban, ahol - hasonlóan az előzőekhez- feltüntettem az AKI országos átlagának adatát. Jól látható, hogy a vizsgált időszakban a fő költségtényező a naposcsibe és a takarmányköltség, melyek az összes költség közel 90% -át adták.

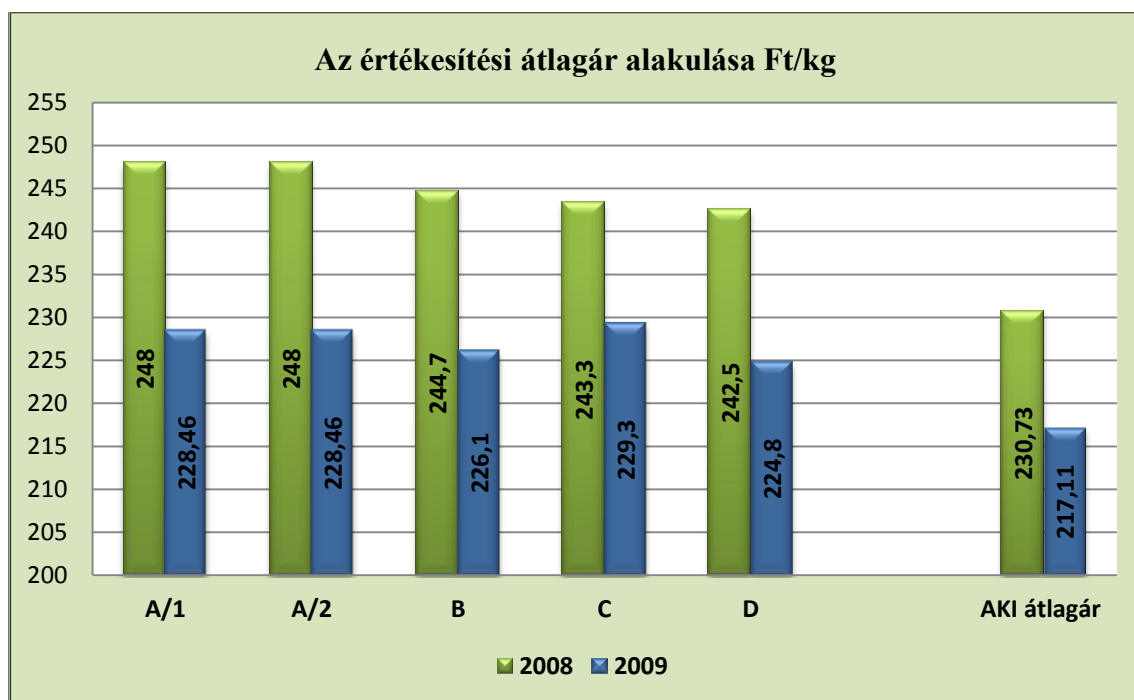
16. ábra: A költségszerkezet alakulása a vizsgált gazdaságokban, 2008
 Forrás: saját vizsgálatok az AKI adatai alapján

17. ábra: A költségszerkezet alakulása a vizsgált gazdaságokban, 2009
 Forrás: saját vizsgálatok az AKI adatai alapján, 2012

3.3.3 A vizsgált gazdaságok jövedelemalakulása

A **18. ábra** szemlélteti a brojlertartó gazdaságoknál az értékesítési átlagár alakulását (Ft/kg) az AKI átlagárhoz viszonyítva. Az értékek mind az öt üzemnél meghaladják az országos átlagot, így az átlag fölötti értékesítési ár révén versenyképesek maradnak.

18. ábra: Az értékesítési átlagár alakulása a vizsgált gazdaságokban 2008-2009

Forrás: saját vizsgálatok az AKI adatai alapján, 2012

A **11. táblázatban** a vizsgálat gazdaságok éves jövedelmének eredményeit szemléltetem. Az adatok kiszámításához a következő képletet használtam: $J = \bar{A}_c - T_k$

Jól látható, hogy az egyes gazdaságok mekkora veszteséget, vagy adott esetben nyereséget realizáltak. A jelentős veszteséget elérő cégek azok, melyek a korábbi fejezetekben már bemutatott termelési költségeknél (naposcsibe, takarmány) versenytársaiknál jóval magasabb költség mellett termeltek. Ez különösen az „A” gazdaság két telephelyére igaz.

A fenti veszteségek vizsgálata árbevétel arányosan, %-os formában kimutatva a **12. táblázatban** már nem mutatnak ilyen ijesztő képet. Az így kapott értékek gazdasági szempontból még tarthatóak néhány évig, de feltétlenül szükséges a termelési tényezők javítása.

11. táblázat: A vizsgált gazdaságok éves jövedelmezősége (Ft)

	A/1	A/2	B	C	D
Á_é 2008	280590915	56763921,44	176263742,8	142367474,3	316302658,6
Á_é 2009	310655800,3	305171608,9	157409004,4	137263595,8	279853538
T_k 2008	321027124,6	62252142,3	165444016,3	143812315,5	307380528,7
T_k 2009	345098566,2	353499496	144925872,3	130875853,3	253311845
J éves 2008	-40436209,58	-5488220,86	10819726,52	-1444841,199	8922129,81
J éves 2009	-34442765,91	-48327887,15	12483132,12	6387742,469	26541692,94

Forrás: saját vizsgálatok, 2012

12. táblázat: Veszteségek értéke árbevétel arányosan (%)

Árbevétel arányos eredmény	A/1	A/2	B	C	D
2008	-14,41	-9,67	6,14	-1,01	2,82
2009	-11,09	-15,84	7,93	4,65	9,48

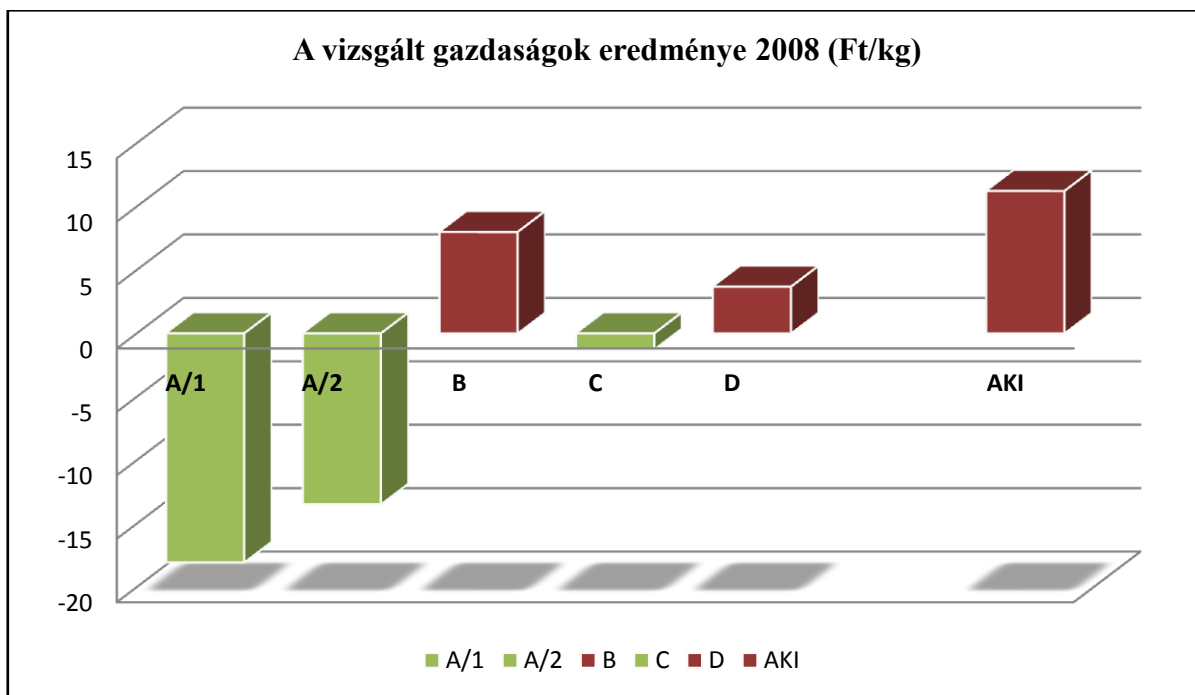
Forrás: saját vizsgálatok, 2012

A 11-12. táblázatban található adatok értelmezése áttekinthetőbb, ha az éves eredményeket 1 kg élősúlyra vetítjük le, mert így lehetőség van az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) által felmért eredményekhez viszonyítani. A **19-20. ábra** már az átszámított adatokat mutatja a 2008-2009 -es évekre vonatkozóan.

2008-ban (**19. ábra**) az általam vizsgált gazdaságok közül az „A” gazdaság mindkét telepe, valamint a C telep volt veszteséges, messze elmaradva az AKI által gyűjtött ágazati eredménytől.

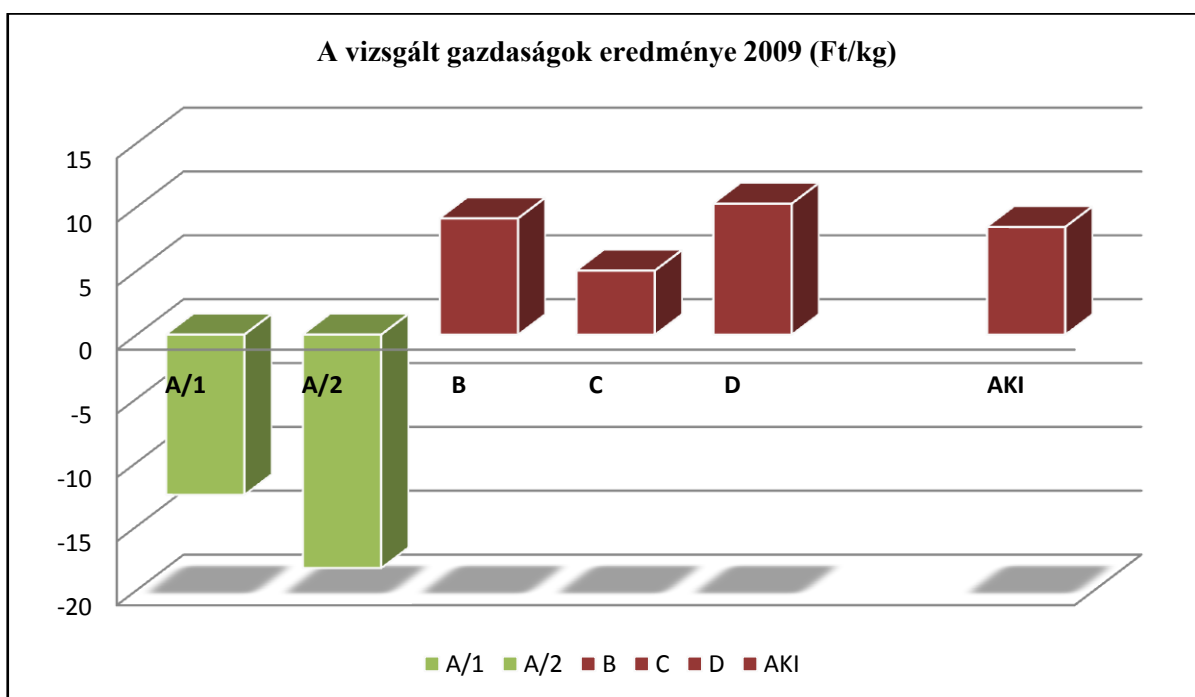
A további két gazdaság viszont nem veszteséges, sőt a „B” gazdaság eredménye már közelít az Agrárgazdasági Kutató Intézetéhez.

A **20. ábra** ugyanezen adatokat mutatja be, a 2009-es évre vonatkozóan. Fontos kiemelni, hogy még 2008-ban három telep is veszteséges volt, addig 2009-re számuk kettőre csökkent. A „C” gazdaság 2009-re már nyereséget ért el. Az AKI adataihoz hasonlítva látható, hogy a „B” és „D” gazdaság értékei is meghaladják az ágazati eredményeket, és a „C” gazdaság is közelít hozzá. Az A/1-es és A/2-es telep továbbra is veszteséges volt.

19. ábra: A vizsgált gazdaságok eredménye 1 kg élősúlyra vetítve, 2008

Forrás: saját vizsgálatok AKI adataira alapozva, 2012

20. ábra: A vizsgált gazdaságok eredménye 1 kg élősúlyra vetítve, 2009

Forrás: saját vizsgálatok AKI adataira alapozva, 2012

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A dolgozat célja a hazai brojler ágazat általános helyzetének, illetve annak jövedelemviszonyait befolyásoló tényezőinek vizsgálata.

A nemzetközi előrejelzések kedvező tendenciákat és pozitív jövőképet mutatnak a baromfiágazatról. Ennek ellenére Magyarország versenyképessége az elmúlt időszakban romlott. A hazai gazdák nehezen, vagy egyáltalán nem tudják felvenni a versenyt más európai országokkal, technikai felszereltségük messze elmarad a versenytársakétól, amely kevésbé hatékony termelést eredményez.

Egyre gyakrabban kerül szóba az ágazat válsága, hiszen a baromfitermelés költségei - melyet saját vizsgálataimban elemeztem - egyre növekvő értékeket mutatnak. A felvásárlási árak viszont ezzel egyidejűleg nem növekednek számottevően, így a gazdák nehéz helyzete állandósulni látszik. A nehézségek ellenére mégis azt gondolom, hogy a hazai jövőkép is lehet pozitív.

A szakirodalmi részben látható, hogy a hazai termelésben továbbra is magas az elhullási arány, a takarmányfelhasználás pedig jóval magasabb más meghatározó termelő országokhoz képest. Ezen tényezők is okolhatóak a versenyképesség romlásáért.

Kutatásom során egyértelművé vált, hogy a vizsgált időszakban a fő költségtényező a hízóalapanyag (naposcsibe) - és a takarmányköltség, melyek az összes költség közel 90% -át tették ki. Mindezek mellett az energiaköltségek is jelentősen befolyásolják a jövedelmezőséget.

A dolgozatom utolsó fejezetében szereplő jövedelemvizsgálat eredményei azt mutatták, hogy azon gazdaságok (A/1, A/2), melyek magas költségek mellett termeltek (naposcsibe, takarmány), azok mind 2008-ban, mind pedig 2009-ben veszteségesen működtek. Külön kiemelést érdemel, hogy a vizsgált adatok alapján a gazdaságok közül 2008-ban kettő, míg 2009-ben már három telep realizált pozitív eredményt. A nyereségesen működő telepek 2008-ban alig közelítették az AKI ágazati eredményének országos átlagát, míg 2009-ben meg is haladták az értékét.

A jövőre nézve fontos feladat az ágazat jövedelmezőségének javítása, ami által megvalósulhat nemzetközi szinten is a versenyképesség fokozása. Mindez azonban csak új, korszerűbb technológiák, fejlesztések révén érhető el, melyek bevezetéséhez a hazai termelők nagy részénél hiányzik a megfelelő pénzügyi háttér.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban a hazai brojler ágazat jövedelemviszonyait befolyásoló tényezőket vizsgáltam, a szekunder adatok mellett saját felmérésekből származó értékekre alapozva.

Magyarország évszázadok óta erős mezőgazdasággal és ahhoz kapcsolódó hagyományokkal rendelkező ország. Napjainkban azonban leginkább a csökkenő állatállomány és terméshozamok a jellemzőek, emiatt a mezőgazdaság fokozatosan háttérbe szorul. A baromfi ágazat ebből a szempontból kedvező kivételnek számít.

Szakirodalmi áttekintésemben forrásokra alapozva történik a hazai állatállomány változásának összehasonlítása európai adatokkal. Ezen belül részletesen bemutatom és elemzem a szárnyas-baromfi fajok állományának alakulását hazánkban és a világon. Ebben a fejezetben különböző szakirodalmakra hivatkozva ismertetem a termelés gazdasági szerepét, üzemgazdasági előnyeit és hátrányait.

Az Anyag és módszer fejezetben leírtam a vizsgálat menetét, módszerét.

Saját kutatásomhoz brojlertartó gazdaságokból származó adatok szolgáltak alapul, melyeket kérdőívezés segítségével gyűjtöttem. A saját vizsgálatok során azoknak a tényezőknek az elemzésére került sor, melyek a legmeghatározóbbak a jövedelemviszonyok alakulásában.

Részletesen foglalkoztam a főbb gazdasági adatok elemzésével és értékelésével, mint például a naposcsibe ára, valamint a takarmány- és energiaköltségek alakulása. A kapott eredményeket táblázatokban, illetve ábrákon mutattam be. Kutatásom végén a gazdaságok költség-, és jövedelemhelyzetét vizsgáltam, majd ábrázoltam a brojlertartó gazdaságok költségszerkezetét. A kapott értékeket az AKI adataihoz (országos átlag) viszonyítottam.

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. **FÖLDI P.** (2012): Az egyetlen talpon lévő állattenyésztési ágazat, a baromfiágazat jelenlegi helyzete és kilátásai, Prezentációs anyag (1-18. dia)
2. **HASZON AGRÁR MAGAZIN** (2011. január): Mire számíthatnak a baromfisok?
3. **HORN P.** (2000): Állattenyésztés 2. Baromfi, haszongalamb, Mezőgazda Kiadó
4. **HORN P.** (1981): A baromfitenyésztők kézikönyve, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
5. **NÁBRÁDI A. – PUPOS T. – TAKÁCSNÉ GY. K.** (2008): Üzemtan II., Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
6. **MAGDA S.** (2003): Az állattenyésztés szervezése és ökonómiája, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
7. **PAPP M. - SZALAY I.** (2001): Hagyományos Kisállattartás / Baromfi és házinyúl, Mezőgazda Kiadó
8. **TROJÁN SZ.** (2010): A baromfi- (broiler) és sertéshús termékpályák szereplőinek jövedelemviszonyai, Doktori értekezés

Egyéb felhasznált irodalom:

URL¹ www.aki.gov.hu

URL² pair.aki.gov.hu/pair-public/

URL³ <http://www.ksh.hu/stadat>

URL⁴ <http://www.eh.gov.hu/hatosagi-arak-2/villamos-energia/kozlemenyek-tajekoztatok.html>

URL⁵ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

URL⁶ <http://www.haszon.hu/agrar/>

URL⁷ www.cobb-vantress.com

URL⁸ broiler.ucoz.ua/index/ross308/0-30

URL⁹ <http://faostat3.fao.org/home/index.html>

URL¹⁰ <http://www.fapri.org/>

7. ÁBRA- ÉS TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. ÁBRA: AZ ÁLLATÁLLOMÁNY ALAKULÁSA HAZÁNKBAN	6
2. ÁBRA: AZ 1 FŐRE JUTÓ HÚSFOGYASZTÁS MAGYARORSZÁGON.....	8
3. ÁBRA: A VILÁG HÜSTERMELÉSÉNEK MEGOSZLÁSA 2010-BEN (%)	9
4. ÁBRA: A SZÁRNYAS BAROMFIFAJOK ÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA 1970-2010 KÖZÖTT	10
5. ÁBRA: ROSS 308 HÚSHIBRID.....	12
6. ÁBRA: A NÉGY JELENTŐS COBB HIBRID	13
7. ÁBRA: A CSIRKEHÚS TERMELŐI ÁRÁNAK ALAKULÁSA (Ft/KG)	16
8. ÁBRA: A TELEPÍTÉSI SŰRŰSÉG ALAKULÁSA A VIZSGÁLT BROJLERTARTÓ GAZDASÁGOKBAN .	21
9. ÁBRA: NAPOSCSIBE ÁRAK 2008-2009 (Ft/DB)	22
10. ÁBRA: A TAKARMÁNYKÖLTSÉGEK ALAKULÁSA A VIZSGÁLT GAZDASÁGOKBAN (Ft/KG)....	23
11. ÁBRA: A BROJLERTÁP MENNYISÉGÉNEK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON 2007-2011 (T) .	24
12. ÁBRA: A BROJLERTÁP ÁRÁNAK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON 2007-2011 (Ft/T).....	24
13. ÁBRA: A MUNKABÉR ÉS JÁRULÉKAINAK ALAKULÁSA A VIZSGÁLT GAZDASÁGOKBAN (Ft/KG)...	25
14. ÁBRA: AZ ENERGIAKÖLTSÉG ALAKULÁSA A NÉGY BROJLERTARTÓ GAZDASÁGBAN (Ft/KG).....	26
15. ÁBRA: A VIZSGÁLT GAZDASÁGOK TELJES KÖLTSÉGÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ ORSZÁGOS ÁTLAGGAL (Ft/KG).....	27
16. ÁBRA: A KÖLTSÉGSZERKEZET ALAKULÁSA A VIZSGÁLT GAZDASÁGOKBAN 2008.....	28
17. ÁBRA: A KÖLTSÉGSZERKEZET ALAKULÁSA A VIZSGÁLT GAZDASÁGOKBAN 2009.....	28
18. ÁBRA: AZ ÉRTÉKESÍTÉSI ÁTLAGÁR ALAKULÁSA A VIZSGÁLT GAZDASÁGOKBAN 2008-2009.....	29
19. ÁBRA: A VIZSGÁLT GAZDASÁGOK EREDMÉNYE 1 KG ÉLŐSÚLYRA VETÍTVE, 2008	31
20. ÁBRA: A VIZSGÁLT GAZDASÁGOK EREDMÉNYE 1 KG ÉLŐSÚLYRA VETÍTVE, 2009	31
1. TÁBLÁZAT: AZ ÁLLATÁLLOMÁNY ALAKULÁSA A VILÁGON, ILLETVE EURÓPÁBAN	7
2. TÁBLÁZAT: A BAROMFIÁLLOMÁNY ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON 1970-2010 KÖZÖTT ..	11
3. TÁBLÁZAT: A MADÁRINFLUENZA HATÁSA A HAZAI BAROMFIÁLLOMÁNY MÉRETÉRE	11
4. TÁBLÁZAT: KÜLÖNBÖZŐ HÍZLALÁSI VÉGTÖMEGEKHEZ JAVASOLHATÓ TELEPÍTÉSI SŰRŰSÉG	13
5. TÁBLÁZAT: A TELEPÍTÉSI SŰRŰSÉG ÉS AZ ELHULLÁS ÖSSZEFÜGGÉSE 40 NAPOS HÍZLALÁSKOR....	13
6. TÁBLÁZAT: A PECSENYEC SIRKE HÍZLALÁS ÖNKÖLTSÉGE	15
7. TÁBLÁZAT: A BROJLERTARTÓ GAZDASÁGOK ISTÁLLÓINAK ÖSSZTERÜLETE	19
8. TÁBLÁZAT: A BROJLERTARTÓ GAZDASÁGOK TELEPÍTETT LÉTSZÁMAINAK ALAKULÁSA.....	19
9. TÁBLÁZAT: A HAZAI VÁGÓCSIRKE TERMELÉS NATURÁLIS HATÉKONYSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA	20
10. TÁBLÁZAT A VIZSGÁLT TELEPEK NATURÁLIS MUTATÓI 2008-2009	20
11. TÁBLÁZAT: A VIZSGÁLT GAZDASÁGOK ÉVES JÖVEDELMEZŐSÉGE (Ft)	30
12. TÁBLÁZAT: VESZTESÉGEK ÉRTÉKE ÁRBEVÉTEL ARÁNYOSAN (%)	30

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Dr. Tenk Antal, Professor Emeritusnak, aki szakmai tudásával és segítőkészségével hozzájárult anyagom elkészítéséhez.

A TDK-dolgozat a TÁMOP-4.2.2.B-10/1-2010-0018 (TALENTUM – hallgatói tehetséggondozás komplex feltételrendszerének fejlesztése a Nyugat-magyarországi Egyetemen) projekt támogatásával valósult meg.

MELLÉKLET

Kérdőív

BROJLERTARTÓ GAZDASÁGOK RÉSZÉRE

I. ÁLTALÁNOS ADATOK

1. Gazdaság/vállalkozás megnevezése:
2. Brojlertartás kezdete (év):
3. Istállók összterülete (m²):
4. Brojlerállomány fajtakonstrukciója:

II. TERMELÉSI ADATOK

Megnevezés	2007	2008	2009	2010
1. Telepített létszám (naposcsibe) db				
2. Értékesítés, db				
3. Elhullási %				
4. Hízalási idő, nap				
5. Értékesítési átlagsúly, kg/db				
6. Napi súlygyarapodás, g				
7. Fajlagos takarmányfelhasználás, kg/kg				
8. Becsült takarmányvesztesség				

III. FŐBB GAZDASÁGI ADATOK

Megnevezés	2007	2008	2009	2010
1. Költségek				
1.1. Naposcsibe ára, Ft/db				
1.2. Hízalás összköltsége, Ft/kg				
Ebből: Takarmányköltség:				
Munkabér és járulékai				
Állategészségügyi költség				
Energiaköltség				
Amortizáció				
2. Árbevétel				
2.1. Értékesítési átlagár, Ft/kg				
2.2. Árkiegészítés, Ft/kg				